Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Neoprávněné užití počítačového programu

Autor: Ondřej Kubát, 5.ročník
Markušova 1636, 149 00, Praha 4

Vedoucí práce: JUDr. Irena Holcová

2007

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Neoprávněné užití počítačového programu

Autor: Ondřej Kubát, 5.ročník
Markušova 1636, 149 00, Praha 4

Vedoucí práce: JUDr. Irena Holcová

2007

Souhlasím s užíváním práce pro účely užití dle § 37 AZ a § 47b VŠZ

24.4.2007

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Praze, dne 16.dubna 2007

....

OBSAH

Obsah 2

Úvod 3

1.Autorské právo a počítačový program 4

2.Mezinárodní autorskoprávní úprava ve vztahu k počítačovému programu 6

3.Právní úprava počítačového programu v autorském zákoně 10

3.1 Vznik počítačového programu 13

3.2 Užití počítačového programu 17

3.3 Omezení rozsahu práv autora k počítačovému programu 23

3.4 Volné užití díla 27

3.5 Bezúplatné zákonné licence 28

4.Licenční smlouvy 29

4.1 Druhy licenčních smluv v oblasti počítačových programů 34

5.Druhy neoprávněných užití počítačového programu 38

6.Ochrana počítačového programu podle autorského práva 41

6.1 Mezinárodní ochrana počítačového programu 47

6.2 Ochrana počítačového programu pomocí patentů 48

6.3 Jiné možnosti ochrany počítačového programu 50

7.Možnosti postihu neoprávněného užití počítačového programu podle autorského práva 52

8.Možnosti postihu neoprávněného užití počítačového programu podle trestního práva 54

Závěr 57

Seznam použité literatury 58

Úvod

Právní úprava počítačových programů je oblastí práva, která prošla v minulých letech poměrně dynamickým vývojem. První zmínky lze vystopovat přibližně v polovině minulého století, kdy se začaly počítače a počítačové programy vůbec poprvé používat v širším měřítku. V současné společnosti jsou využívány jako nedělitelná součást každodenního života ve všech oblastech společenských vztahů. Z tohoto důvodu tak vznikla potřeba vymezení odpovídajících právních mantinelů.

Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na problematiku neoprávněného užití počítačových programů v souvislosti s ochranou duševního vlastnictví. V České republice jsou počítačové programy obdobně jako v drtivé většině vyspělých zemí chráněny především autorským právem. Jinou možností je využití ochrany prostřednictvím patentů, obchodního tajemství, postihu nekalé soutěže, popř. ochranných známek, avšak z pohledu této diplomové práce jde jen o formy doplňkové k ochraně autorskoprávní. Vstup naší země do Evropské unie znamenal také povinnost přizpůsobení právních norem předpisům Společenství. Tento významný počin se samozřejmě dotýká i oblasti autorskoprávní a práce z tohoto faktu vychází.

Nezanedbatelným problémem je vysoká míra neoprávněného užití počítačových programů a počítačové kriminality ve společnosti, proto bude část práce věnována právě tomuto fenoménu. Pokusím se nastínit práva a povinnosti osob, které tyto programy tvoří a zasadit je do celého systému norem autorského práva. V posledních dvou kapitolách se budu snažit formulovat odpovědnost osob z porušení příslušných zákonných ustanovení.

1. AUTORSKÉ PRÁVO A POČÍTAČOVÝ PROGRAM

Právní úprava problematiky počítačových programů je v různých koutech světa odlišná, stejně tak i její vývoj probíhal rozdílným tempem. Průkopníkem právní ochrany počítačových programů byly Spojené státy americké, kde se počítačové programy staly předmětem samostatné právní ochrany už v roce 1964. Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO[1]) v roce 1978 připravila první normu ochrany sui generis, na jejímž základě by státy vytvořily vlastní systém ochrany počítačových programů - návrh byl však odmítnut a norma přijata nebyla. Hlavním argumentem bylo, že nepřináší nic nového a principy byly obdobné ochraně autorskoprávní, která si tak zachovala svoje výsadní postavení.

V českém právním řádu se pojmy počítačový program, software a programové prostředky používají výkladově jako synonyma. Obecně lze říci, že počítačový program je dílo, který je autorovým vlastním duševním výtvorem a patří mezi nehmotné statky[2], které chrání právo duševního vlastnictví. Pojem duševního vlastnictví nelze ztotožňovat s pojmem nehmotných statků, neboť duševní vlastnictví je nutno chápat pouze jako určitou podmnožinu práv k nehmotným statkům, *kam náleží i nehmotné statky osobnostní povahy, které lze jen těžko do pojmu duševního vlastnictví zahrnout*[3].

Přesnou zákonnou definici počítačového programu náš právní řád neobsahuje. Samotný výklad pojmu počítačový program lze chápat například jako *„určitým jedinečným a specifickým způsobem zaznamenaný postup, jak realizovat stanovenou úlohu, neboli algoritmus ve tvaru, který počítač dokáže zpracovat ve zdrojovém eventuelně ve strojovém kódu, zapsaném v některém z programovacích jazyků*[4]*“*.

Zjednodušeně řečeno, počítačový program je souborem příkazů a instrukcí použitých s cílem přinést určitý výsledek.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ObčZ, v § 1 odstavci třetím uvádí, že „právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony“.

---

[1] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 69/1975 Sb., o Úmluvě o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví.

[2] Nehmotný statek je pojmově vymezen právě skutečností, že jeho podstata má duševní povahu a existuje nezávisle na hmotném podkladu, jehož prostřednictvím je tento nehmotný statek vnímán a může být kdykoli a kýmkoli současně užíván, aniž by byl spotřebován. Nehmotné statky tak představují svébytnou majetkovou hodnotu.

[3] Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, 1. vydání, Praha, Linde Praha a. s., 2002, str. 25.

[4] Mezi nejznámější patří C, C++, Pascal, Java, PHP, SQL, Lisp, a další.

Tímto zvláštním zákonem je zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Český autorský zákon vychází z principů kontinentálního práva, přičemž se orientuje zejména na francouzské pojetí autorských práv, založené na dualismu práv osobních a majetkových.

Na našem území byla první legislativní úprava autorského práva přijata v roce 1846, kdy byl vydán *císařský patent č. 992 sb. z. s.*, který stanovil pravidla ochrany děl literárních, hudebních a výtvarného umění proti rozmnožování a veřejnému provozování. V roce 1895 byl přijat *zákon č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým.* Tento zákon však platil jen na území Rakouska a Slovenska, neboť Podkarpatská Rus se řídila právem uherským. Po rozpadu Rakouska-Uherska byla rozdílná autorskoprávní úprava recipována do československého právního řádu. Unifikaci provedl až *zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).* Další legislativní úpravou autorského práva na našem území byl *zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském,* jehož přijetí si vynutily politické změny, které nastaly po roce 1948. Ten zůstal v platnosti až do roku 1965, kdy byl přijat nový autorský zákon – *zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých.* Tento zákon plně odpovídal socialistickému systému práva v existenci řady ustanovení, která měla direktivní povahu.

Novelizován byl až v porevolučním období, kdy 28.3.1990 přijalo Federální shromáždění zákon č. 89/1990 Sb., s cílem odstranit některé pasáže socialistického práva z autorskoprávní úpravy. V příkladném výčtu autorských děl se v textu poprvé objevují počítačové programy, pokud splňují pojmové znaky autorského díla. Zákon byl poté ještě pětkrát novelizován.

Poslední etapa autorskoprávní úpravy na území České republiky spadá do roku 2000, kdy byl přijat *zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů(autorský zákon)* s účinností od 1. prosince 2000 (dále jako autorský zákon nebo jen AutZ).

Dne 22. května 2006 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů zákon č. 216/2006 Sb.(*harmonizační novela*), kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb. Jedná se o čtvrtou novelu novodobého autorského zákona, jejímž úkolem je komplexně harmonizovat české autorské právo s evropskými směrnicemi. Původní předložený vládní návrh prošel během projednávání řadou změn a byl rovněž pozměněn usnesením Senátu Parlamentu ČR.

2.MEZINÁRODNÍ AUTORSKOPRÁVNÍ ÚPRAVA VE VZTAHU K POČÍTAČOVÉMU PROGRAMU

Při tvorbě autorského zákona se vycházelo ze závazků vyplývajících zejména z mezinárodních úmluv a dohod, kterými je Česká republika vázána:

Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl[5]
Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)[6]
Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO)
Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé[7]
Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WCT)

Česká republika ratifikovala všechny nejdůležitější úmluvy zabývající se ochranou počítačových programů. Bernská úmluva z roku 1886 chrání počítačové programy jako díla literární. Podle úmluvy je dílo chráněno již od samotného vytvoření a ochrana trvá i po autorově smrti. Počítačovými technologiemi se zabývá i Úmluva TRIPS, která definovala nové typy ochrany týkající se využití díla prostřednictvím internetu. Podmínkou přistoupení k této dohodě je předchozí podpis Bernské úmluvy.

Dne 1.5.2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Právo Evropských společenství (EU, ES) zahrnuje směrnice, nařízení, rozhodnutí přijatá na základě Smluv a další prameny práva, které tvoří dohromady primární právo Evropské unie a Společenství. Pokud je formulováno dostatečně přesně a konkrétně, je bezprostředně aplikovatelné, tj. národní úřady a soudy, ale také soukromé osoby musí aplikovat předpisy komunitárního práva, a to i proti odporujícímu národnímu právu. Aplikační přednost práva ES je stěžejním principem, který ve své nepsané podobě vyplývá z potřeby funkční schopnosti ES a to znamená, že předpisy, které slouží rozvoji společného trhu, musí být jednotné a nesmí být prolomeny. Jedná se však o aplikační přednost, to znamená že v případě nesouladu národního práva s právem ES se nepoužije národní právo, které však nepozbývá svou platnost a platí tudíž i nadále.

[5] Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 8. července 1980, č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl. Bernská úmluva je tradiční autorskoprávní úmluvou stanovící pro smluvní státy povinnost ochrany autorského práva alespoň na stanovené minimální úrovni.
[6] Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, publikovaná ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.
[7] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb., o přijetí Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé.

Do autorského zákona se tak zejména poslední novelou promítlo i několik komunitárních směrnic. Za nejdůležitější lze označit patrně tyto:

Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů

Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským

Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu

Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice 96/9/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorských a souvisejících práv v informační společnosti

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

Směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů, která byla vydána v květnu roku 1991, se odvolává na Bernskou úmluvu a pojem počítačový program nedefinuje. Cílem předmětné směrnice bylo zabezpečení a sjednocení autorskoprávní ochrany počítačových programů na úrovni ochrany literárních děl.

Podle čl. 1 odst. 2 je chráněno jen samotné vyjádření počítačového programu, myšlenky a principy, na nichž je program založen, tuto ochranu nepožívají. Směrnice pod ochranu počítačových programů zahrnuje i přípravné materiály k jeho tvorbě. Článek 4 stanovuje výlučná práva autora počítačového programu, včetně oprávnění udělovat jejich výkon jinému subjektu.

Článek 5 dává možnost oprávněnému uživateli vytvořit záložní kopii, pokud je nezbytná pro řádné užití programu. Ten může též bez svolení autora tento program zkoumat, studovat nebo zkoušet jeho funkčnost za účelem zjištění myšlenek a zásad, které jsou základem kteréhokoliv z prvků programu. Tento článek je obzvláště důležitý, neboť rozšiřuje základní teze z preambule této směrnice, která stanoví že *„pokud smlouva neobsahuje zvláštní omezení, především pro případ prodeje rozmnoženin programů, může oprávněný nabyvatel provádět jakýkoliv jiný úkon nezbytný k využívání rozmnoženiny programu v souladu s předpokládaným účelem programu.* "

Článek 6 definuje pravidla tzv. zpětné inženýrství, neboli dekompilaci počítačového programu. Lze tak charakterizovat proces zpětné analýzy počítačového programu s cílem získat jeho původní, zdrojový tvar. Směrnice za určitých přesně vymezených podmínek dekompilaci připouští, s cílem úplně nevyloučit možnost vzájemně funkčně propojovat různé počítačové systémy.

Směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících ze dne 29. října 1993 zakládá rozdělení trvání práv autorů na sedmdesát let a trvání práv souvislejících na padesát let. Počítačových programů se týká i ustanovení čl. 4 o ochraně dosud nezveřejněných děl, kdy každá osoba, která po uplynutí autorskoprávní ochrany poprvé sdělí veřejnosti dosud nezveřejněné dílo, požívá ochrany na úrovni majetkových autorských práv. Doba ochrany takových práv trvá 25 let ode dne tohoto uveřejnění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu ze dne 8. června 2000, zavádí odpovědnost zprostředkovatelů služeb informační společnosti a upravuje poskytnutí připojení k síti internet[8]. Dále zaměřuje pozornost na šíření obchodních sdělení a následný dozor nad dodržováním zákona. V souladu se směrnicí je každý členský stát povinen změnit své právní předpisy, pokud je v nich zakotveno ustanovení, které by mohlo bránit používání elektronicky uzavřených smluv. Tato možnost platí také pro smlouvy, k jejichž účinnosti vůči třetím osobám je vyžadována spoluúčast soudů, orgánů nebo profesí vykonávajících veřejné kompetence, a pro smlouvy, u nichž je ze zákona předepsáno notářské ověření a osvědčení. Tato nová problematika je úzce spojena s rozvojem informačních

[8] Název pochází z anglického slova network (síť), podle něhož názvy amerických počítačových sítí končily „-net", a mezinárodní (původně latinské) předpony inter- (mezi), vyjadřující, že internet propojil různé starší, dílčí a specializované sítě. Internet slouží k přenášení informací a poskytování služeb, jako jsou elektronická pošta, chat, www stránky, sdílení souborů, on-line hraní her, vyhledávání a mnohé další.

technologií, počítačových programů a sítě internet, a tak její podrobná úprava v tomto směru je nezbytná.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorských a souvisejících práv v informační společnosti (tzv. *informační směrnice*) ze dne 22. května 2001 představuje vymezení ochrany autorského práva a práv souvisejících v rámci jednotného vnitřního trhu EU. Harmonizace má pomoci uvést do souladu základní zásady práva a naplnit čtyři základní svobody vnitřního trhu, tedy volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. V preambuli této směrnice je výslovně stanoven cíl stanovit jednotnou právní ochranu proti obcházení účinných technických prostředků a proti použití zařízení a výrobků nebo služeb k tomu sloužících. Tyto účinné technické prostředky, které znemožňují kopírování děl, se nazývají DRM technologie a budu se jim věnovat v samostatné kapitole. Směrnice by měla dále harmonizovat autorovo právo na sdělování veřejnosti. Toto právo by mělo být chápáno v širokém smyslu pokrývajícím všechna sdělování veřejnosti nepřítomné na místě, kde má sdělování původ a pokrývat každý takový přenos díla veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky. Toto ustanovení si zjevně klade za cíl reagovat na problematiku internetu a všech jeho negativních jevů, které jeho bleskový rozvoj[9] přináší. Uvedení národního práva členských států do souladu s touto směrnicí vyvolalo mnoho problémů a mnohé státy termín harmonizace k 22.12.2002 nestihly.[10]

Směrnice č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví ze dne 29. dubna 2004 vychází z dohody TRIPS a je motivována potřebou odstranění rozdílů k vymáhání práv duševního vlastnictví, které v členských státech stále existují. Vztahuje se na jakákoli porušení práv duševního vlastnictví stanovených právem Společenství a nebo vnitrostátním právem dotčeného členského státu[11].

Do působnosti směrnice spadají zejména občanskoprávní opatření, která může oprávněná osoba uplatnit v případě sporu před vnitrostátními soudy, dále sem například spadají preventivní a prozatímní opatření, týkají se důkazů a práva na informace a opatření upravující ničení nezákonného zboží, jeho stahování nebo úplného odstranění z trhu či ustanovení o náhradě škody a náhradě nákladů řízení.

[9] Podle posledních průzkumů počet aktivních uživatelů v roce 2007 překonal hranici 1 miliardy, přitom o deset let dříve jich bylo pouze 50 miliónů.
[10] Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon - Komentář a předpisy související, 2 vydání, Praha, Linde, 2005, str. 15
[11] čl. 2 odst. 1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU V AUTORSKÉM ZÁKONĚ

Výše uvedenou skutečnost harmonizace autorského práva s právem ES dokládá text ustanovení § 1 AutZ, které výslovně stanoví *„zapracovávání příslušných předpisů Evropských společenství"* do Autorského zákona a rozděluje předmět jeho úpravy na:

a) práva autora k jeho autorskému dílu,

b) práva související s právem autorským:

1.práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu,

2.právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu,

3.právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu,

4.právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání,

5.právo zveřejnitele k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv,

6.právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu,

c) právo pořizovatele k jím pořízené databázi,

d) ochranu práv podle tohoto zákona,

e) kolektivní správu práv autorských a práv souvisejících s právem autorským

Zákon stanoví podmínky, které musí dílo splnit, aby bylo způsobilé k požívání autorskoprávní ochrany. Jedná se o tzv. *generální klauzuli*, která upravuje nutné (kogentní) pojmové znaky.

Předmětem práva autorského je tedy:

dílo *literární* a jiné dílo *umělecké* a dílo *vědecké*,

které je *jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora*

a je vyjádřeno v jakékoli *objektivně vnímatelné podobě* včetně podoby *elektronické*, *trvale* nebo *dočasně*, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.

Dílem je podle tohoto odstavce zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické[12].

Odstavec druhý § 2 AutZ dále stanoví, že *za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvorem a jejíž součásti jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují.*

Tímto je tedy jednoznačně a taxativně uveden přehled děl, která nenaplňují nutné pojmové znaky generální klauzule, ale jsou považovány zákonem za autorská díla. V případě počítačového programu postačuje, aby se jednalo o dílo původní. Autorský zákon v tomto případě nesetrvává na podmínce jedinečnosti díla, kterou lze chápat dostatečně velkou pravděpodobnost, že na světě neexistuje žádné jiné druhé dílo s autorovým dílem zaměnitelné. V případě počítačových programů tak lze chránit dvě téměř totožná díla, ale jen za předpokladu, že ani jedno z nich není plagiátem toho druhého. § 65 odst. 2 AutZ stanoví, že *myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem, nejsou podle tohoto zákona chráněny*. To znamená, že tyto myšlenky a principy mohou autoři libovolně zahrnovat do jimi vytvářených děl, avšak pouze s ohledem na požadavek původnosti nového programu. Obecné ustanovení § 2 odst. 6 AutZ naopak demonstrativně stanovuje, co dílem podle tohoto zákona z důvodu autorskoprávní jedinečnosti či formy být nemůže. Jedná se o *námět díla sám o sobě, denní zprávu nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenku, postup, princip, metodu, objev, vědeckou teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobné předměty samy o sobě.*

[12] § 2 odst.1 AutZ.

Podle AutZ je tedy počítačový program, a to ať původní[13] či jedinečný[14], bez ohledu na formu či způsob jeho vyjádření, chráněn jako dílo literární[15]. Jedná se o právní úpravu, jež se ujala mezinárodně a vyplývá i z čl.10 odst.1 Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví TRIPS, podle kterého počítačové programy, ať již ve zdrojovém nebo strojovém kódu budou chráněny podle Bernské úmluvy jako díla literární a poskytuje jim stejnou právní ochranu.

Nenaplňuje-li počítačový program znak jedinečnosti nebo alespoň původnosti v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem jak požaduje zákon, není za autorské dílo považován a nemůže být předmětem autorskoprávní ochrany. Tomu odpovídá preambule Směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů, která stanoví, že *kritéria používaná k určení, zda počítačový program je originálním dílem či nikoli, by neměla zahrnovat žádné zkoušky kvalitativních nebo estetických vlastností programu.*

Autorský zákon v případě ochrany počítačového programu vychází ze zásady neformálnosti[16], neboť i zde vznikají práva autora programu *okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě*[17] a není třeba splnění dalších formálních náležitostí či úřední registrace.

[13] § 2 odst. 2 AutZ.
[14] § 2 odst. 1 AutZ.
[15] Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, 1. vydání, Praha, Linde Praha a. s., 2002, str. 50, 174
[16] V souladu s článkem 5 Bernské úmluvy, stejný výklad vyplývá z § 9 odst. 1 AutZ.
[17] § 9 odst. 1 AutZ

3.1. VZNIK POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Základním subjektem autorského práva je *autor*. Tím je fyzická osoba, která dílo vytvořila (§ 5 AutZ). Pokud je počítačový program vytvořen pouze jediným člověkem – samostatným autorem, vykonává tento autor všechna práva příslušející mu dle AutZ.

V úvahu přichází nicméně i více fyzických osob - může jít o dílo spoluautorské (§ 8 AutZ), kolektivní (§ 59 AutZ) nebo při splnění pojmových znaků i o dílo souborné (§ 2 odst. 5 AutZ).

Autorská práva lze rozčlenit do dvou skupin – na práva *osobnostní* a *majetková*. První skupinu tvoří tzv. osobnostní práva (§ 11 AutZ):

(1) Autor má právo rozhodnout o zveřejnění svého díla.

(2) Autor má právo osobovat si autorství, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé.

(3) Autor má právo na nedotknutelnost svého díla, zejména právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla, nestanoví-li tento zákon jinak. Je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla. Autor má právo na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou (autorský dohled), nevyplývá-li z povahy díla nebo jeho užití jinak, anebo nelze-li po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi výkon práva na autorský dohled umožnil.

(4) Osobnostních práv se autor nemůže vzdát; tato práva jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. Ustanovení odstavce 5 tím není dotčeno.

(5) Po smrti autora si nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Ochrany se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, 1a) toto oprávnění mají, i když uplynula doba trvání majetkových práv autorských. Této ochrany se může vždy domáhat i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce podle tohoto zákona (§ 97).

Osobnostní práva jsou tedy nezcizitelná, nepřevoditelná, časově neomezená a zanikající smrtí autora.

Aby se jednalo o dílo spoluautorské, musí být společná tvůrčí činnost nejméně dvou autorů vynaložena až do doby dokončení díla. Na újmu vzniku díla spoluautorů není, lze-li výsledky tvůrčí činnosti jednotlivých spoluautorů do díla odlišit, pokud tyto nejsou způsobilé samostatného užití[18].

Kritériem pro rozlišení díla spoluautorského a např. díla souborného je tedy samostatnost užití jednotlivých autorských příspěvků. Pokud je jednotlivý autorský příspěvek schopný samostatného užití bez ostatních částí díla a splňuje všechny ostatní podmínky, nejedná se o spoluautorské dílo, ale o dílo souborné (§ 2 odst. 5 AutZ). Naopak, pokud tuto způsobilost má dílo pouze jako celek, jedná se o dílo spoluautorské.

Z právních úkonů týkajících se díla spoluautorů jsou oprávněni a povinni všichni spoluautoři společně a nerozdílně. Při nakládání s spoluautorským dílem rozhodují spoluautoři jednomyslně a nikoliv dle velikosti svých podílů, jako tomu je u spoluvlastnictví dle občanského zákoníku[19]. Pokud by tedy jeden ze spoluautorů chtěl ostatní spoluautory omezit v nakládání se svým dílem bez vážného důvodu, budou mít ostatní spoluautoři možnost domáhat se nahrazení chybějícího projevu vůle u příslušného soudu.

Kolektivním dílem je dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití (§ 59 AutZ). Podnětem se rozumí relevantní právní podnět, nestačí tedy dobrá rada, inspirace či povzbuzení k dokončení díla[20]. Takovým právním podnětem může být například smlouva o dílo dle § 631 a násl. ObčZ.

Vývoj počítačových programů se však čím dál častěji stává záležitostí většího týmu osob – od vývojářů, programátorů až po testery softwarových produktů. Lze použít ustanovení o zaměstnaneckém díle (§ 58 AutZ), které vymezuje práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích, eventuelně právní úpravu děl vytvořených na objednávku, na základě smlouvy o dílo ve smyslu § 61 AutZ.

[18] § 8 odst.1 AutZ.
[19] § 139 odst. 2 ObčZ stanoví, že při hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů.
[20] Chaloupková, H., Svobodová, H., Holý, P : Autorský zákon – komentář, 1 vydání, Praha, C. H. Beck, 2001, str. 137

V případě zaměstnaneckých děl jsou autorova osobnostní práva k počítačovému programu nedotčena, pouze výkon majetkových práv přechází na zaměstnavatele[21]. *Zaměstnavatel tedy vykonává práva všechna autorská majetková práva svým jménem a na svůj účet a je tak oprávněn jak dílo bez dalšího jakýmkoliv způsobem užít, tak i udělit i jinému oprávnění k výkonu práva dílo užít*[22].

Není-li tedy dohodnuto jinak, má zaměstnavatel právo zveřejnit, upravit, zpracovat včetně překladu, spojit s jiným dílem, zařadit do díla souborného, jakož i k tomu, aby uváděl zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem. Stejné podmínky jako pro zaměstnavatele platí i pro objednatele počítačového programu. Za zaměstnanecké dílo se považuje i dílo vytvořené v rámci služebního vztahu k zaměstnavateli a dílo vytvořené členem družstva, který je k družstvu v pracovním vztahu.

Možnost uplatnění rozšíření režimu zaměstnaneckého díla na agenturní zaměstnání[23] a vztahy mezi statutárním orgánem a obchodní společností řeší nově § 58 odst. 9 a 10 AutZ. Zákonodárce reaguje na situaci, kdy pracovníci pracovních agentur jsou z hlediska práva zaměstnanci těchto agentur. Přesto se za zaměstnavatele v autorskoprávní rovině považuje subjekt, u kterého pracovník dočasně vykonává práci. Autorské dílo takto vytvořené má povahu zaměstnaneckého díla, aniž by mezi subjekty existoval řádný pracovněprávní poměr.

Detailněji byla novelizací upravena problematika děl vytvořených ke splnění povinnosti vyplývajících ze vztahů mezi statutárními orgány společnosti. Podmínkou ovšem zůstává skutečnost, že smlouva o výkonu funkce musí obsahovat ustanovení o tom, že statutární orgán mimo jiné tvoří počítačové programy či jiná autorská díla. V opačném případě nebude společnost pravděpodobně schopna dokázat, že takový závazek měl.

Stranou nezůstává ani možnost vzniku počítačového programu v režimu školního díla, neboť vzdělávací instituce v poslední době stále častěji disponují potřebným technickým vybavením k jeho vytvoření (§ 60 AutZ). Za školní dílo se považuje dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení. Škola má právo za podmínek § 35 odst.3 AutZ užít školní počítačový program k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě a za

[21] Zaměstnavatelem se dle Zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, rozumí právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává fyzickou osobu v pracovněprávním vztahu.
[22] Kříž, J. a kol. Autorský zákon – komentář a předpisy související. 2., aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2005, str. 172
[23] § 308 a násl. zákoníku práce.

podmínek § 60 AutZ právo na uzavření licenční smlouvy o užití tohoto školního díla. Pokud autor (v tomto případě student) odmítá bez vážného důvodu smlouvu uzavřít, může se škola obrátit na soud, aby tento nahradil projev vůle autora. *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla*[24].

Autor se může sám svobodně rozhodnout, zda své dílo zpřístupní či nezpřístupní veřejnosti, zda se uvede jako autor či toto dílo uvede anonymně nebo pod pseudonymem, *zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé*[25]. Pokud bylo dílo zveřejněno bez udání jména autora, lze hovořit o *díle anonymním*, v případě zveřejnění pod krycím jménem nebo uměleckou značkou, se jedná o *dílo pseudonymní*. Jestliže se autor takových děl za něj veřejně neprohlásí, zastupuje autora při výkonu a ochraně práv k dílu vlastním jménem a na účet autora osoba, která dílo zveřejnila (zveřejnitel), není-li prokázán opak. Tohoto veřejného prohlášení není třeba, pokud je pravé jméno autora obecně známo[26].

Předpokladem vzniku autorského práva je autorova tvůrčí činnost. Touto schopností je nadána pouze fyzická osoba, osoba právnická však může odvozeně[27] získat oprávnění k výkonu majetkových práv autora, včetně oprávnění k užití díla. Dědicové autora jsou v tomto případě též odvozenými subjekty autorského práva.

[24] § 60 odst.3 AutZ
[25] § 10 odst.2 AutZ
[26] § 7 AutZ.
[27] Holcová I.,Křesťanová V.,Vobořník M.: Ochrana autorských práv, 2005,str.9 obdobně též Kříž, J. a kol. Autorský zákon – komentář a předpisy související. 2., aktualizované vydání. Praha, Linde, 2005

3.2. UŽITÍ POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Druhou skupinou jsou výlučná práva majetková (§ 12 AutZ), práva spojená s ekonomickým a hospodářským významem. Tato práva trvají v případě počítačových programů po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti - i zde je zřejmé, že právní úprava není stanovena odlišně od jiných druhů autorských děl.

§ 12 právo dílo užít

(1) Autor má právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem.

(2) Poskytnutím oprávnění podle odstavce 1 právo autorovi nezaniká; autorovi vzniká pouze povinnost strpět zásah do práva dílo užít jinou osobou v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy.

(3) Autor má právo požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv autorských podle tohoto zákona. Toto právo nelze uplatnit v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka; vlastník není povinen autorovi takovou věc vydat, je však povinen na žádost a náklady autora zhotovit fotografii nebo jinou rozmnoženinu díla a odevzdat ji autorovi.

Smlouvou podle § 12 odst. 1 AutZ je nutno chápat *licenční smlouvu* dle ust. § 46 a násl. AutZ, na jejímž základě autor uděluje oprávnění k výkonu práva užít dílo jiné osobě, neboli *licenci* (§ 46 odst. 1 AutZ). Úpravou tohoto smluvního typu se budeme podrobně zabývat v samostatné kapitole níže.

Autorovi je novelou zákona č.216/2006 Sb. přiznána možnost užít dílo *v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky*. V tomto případě jde o promítnutí dosavadního výkladu přímo do normy.

V odstavci 3 se zakotvuje právo autora na přístup k dílu, které se v původní podobě autorského zákona dovozovalo z jiných ustanovení. Může jít o autora, který vytvořil

počítačový program na objednávku a po dokončení díla je mimo jeho kontrolu. Vlastník nosiče obsahující tento program je mu povinen přiměřeným způsobem umožnit přístup k tomuto dílu, jestliže je to nezbytné pro další výkon jeho autorského práva. Tato teze by pravděpodobně platila pouze v případě, že by tento autor již nedisponoval ani jednou jedinou rozmnoženinou jeho původního počítačového programu zhotoveného na objednávku, což je vzhledem ke zkušenostem z praxe krajně nepravděpodobné.

(4) Právem dílo užít je:

a) právo na rozmnožování díla (§ 13),

b) právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14),

c) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15),

d) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16),

e) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17),

f) právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18), zejména

1. právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a 20),

2. právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21),

3. právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22),

4. právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23).

(5) Způsoby užití díla vyplývající z odstavce 4 se pro účely tohoto zákona vymezují v ustanoveních § 13 až 23. Dílo lze užít i jiným způsobem než způsoby uvedenými v odstavci 4.

Ustanovení § 12 odst. 4 je příkladmým výčtem práv, resp. možností užití díla, z nichž některé jsou v ustanovení § 13 AutZ a násl. konkretizovány. Potřeba stanovení demonstrativního výčtu vyplynula z některých sporných interpretací tohoto ustanovení, jehož důsledkem je poslední věta § 12 odst.5, která výslovně stanoví možnost *"dílo užít i jiným způsobem"*.

Z pohledu počítačových programů může dojít k realizaci většiny uvedených možností užití díla, nejpoužívanějšími jsou patrně tyto:

§ 13 Rozmnožování

(1) Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě.

(2) Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

Speciální úpravu ve vztahu k počítačovým programům obsahuje § 66 odst. 2 AutZ. V tomto ustanovení dochází novelou zákona č.216/2006 Sb. k upřesnění užití díla v rozsahu objektu, neboť rozmnožování postihuje i pouhou *část* díla. Tato úprava se zdá být vhodná, neboť právě v případě počítačových programů i částečné neoprávněné kopírování může autora značnou měrou poškodit.

Toto se netýká rozmnožování ve smyslu § 66 odst. 1 a 2 AutZ, neboť do autorského práva nezasahuje oprávněný uživatel v zákonem taxativně stanovených případech .

Všeobecně je rozšířen mylný názor, že rozmnožování a vytváření libovolných kopií počítačových programů pouze pro osobní potřebu je v souladu se zákonem. V případě počítačových programů je ale postoj autorského zákona k vytváření kopií pro osobní potřebu odlišný od děl literárních, kdy je možnost si v souladu se zákonem a za splnění stanovených podmínek vytvořit rozmnoženinu pro osobní potřebu. Autorský zákon považuje vytvoření rozmnoženiny počítačového programu za druh užití bez ohledu na to, zda-li je pro osobní potřebu či nikoliv, a proto i takovéto užití (s výjimkami v § 66 AutZ) podléhá souhlasu autora nebo osoby oprávněné.

Zhotovení záložní rozmnoženiny počítačového programu nezbytné pro jeho užívání může oprávněný uživatel může na základě 66 odst .1 AutZ. Svolení autora k vytvoření dalších rozmnožení pro případ ztráty nebo poškození originálního nosiče lze sjednat v licenční smlouvě. Podrobněji se této problematice budu věnovat v následujících kapitolách.

§ 14 Rozšiřování

(1) Rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem.

(2) Prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu Evropských společenství nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území Evropských společenství a ostatních smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru vyčerpáno; právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno.

Dílem v hmotné podobě se rozumí v případě počítačových programů CD[28], případně DVD[29] - počítačový program je tak vyjádřen prostřednictvím tohoto nosiče dat. Institut vyčerpání práv znamená, že další převod originálu nebo rozmnoženiny díla je přípustný i bez souhlasu jeho autora.

Značnou změnou ze zásady národní teritoriality AutZ je však v případě rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla posun k pojetí komunitárnímu. Pokud tedy dá autor souhlas k rozšiřování v jednom členském státě, nemá oprávnění se účinně bránit rozšiřování na území členského státu ES a států dohody o EHS.

Značně rozporuplné názory přináší ustanovení AutZ o právu na odměnu v souvislosti s díly, které lze rozmnožovat pro osobní potřebu.

Podle tohoto ustanovení *u zveřejněných děl, které lze rozmnožovat pro osobní potřebu, na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, nebo rozhlasového či televizního vysílání, anebo tiskového či jiného grafického vyjádření jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu nebo pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, má autor právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla*[30].

[28] CD je optický disk určený pro ukládání digitálních dat.
[29] DVD disk je optický datový nosič, který může obsahovat filmy ve vysoké obrazové a zvukové kvalitě nebo jakékoliv jiné údaje. DVD disk se na pohled velice podobá kompaktnímu disku, ale má několikanásobně větší kapacitu.
[30] § 25 odst.1 AutZ

Po účinnosti novely autorského zákona č. 216/2006 Sb. autorský zákon v ustanovení § 25 odst. 7 stanoví následující: *Ministerstvo kultury (dále jen "ministerstvo") stanoví vyhláškou*[31] *typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů záznamů, z nichž se platí odměna podle odstavce 1, a výši paušální odměny podle typu přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin a typu nenahraného nosiče záznamů..*V posuzovaném případě je povinnost platit odměnu zakotvena přímo do autorského zákona, vyhláška ministerstva pouze konkretizuje situace, kdy má docházet ke zpoplatnění.

Autorské odměny (v této rovině však lze už mluvit o poplatcích[32]) mají být tedy uhrazeny i z nosičů, které jsou používány například k ukládání dat pořízených konkrétní osobou pro osobní potřebu – například soukromé fotografie, zálohy účetnictví, ale i samotný vlastní autorský program. Veřejný ochránce práv ČR[33] obdržel řadu podání a stížností proti výše uvedené vyhlášce ihned po nabytí její účinnosti.

Pokud se na problematiku podíváme podrobněji, tak zjistíme, že stanovit daně a poplatky lze vždy pouze na základě zákona, jak ostatně lze dovodit ze znění textu čl. 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod. Tento ústavněprávní předpoklad platí i v případech, kdy zákonodárce svěřuje bližší úpravu poplatku ministerstvu na základě výslovného zákonného zmocnění. Stěžovatelé poukazovali na zakotvení presumpce viny, ve smyslu předpokládaného neoprávněného kopírování autorských děl a bezdůvodného obohacení kolektivních správců, kteří tyto odměny vybírají, navíc ve prospěch jakési blíže nespecifikované skupiny soukromých subjektů.

Ustanovení § 25 AutZ je však nutné chápat šířeji, spíše v kontextu transpozice evropských norem. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl zakotvuje v ustanovení čl. 9 odst. 2 výlučné právo autorů udílet svolení k rozmnožování těchto děl jakýmkoli způsobem nebo v jakékoli podobě. Na tato ustanovení navazuje *informační směrnice*, která v ustanovení čl. 5 odst. 2 písm. b) stanoví že:

„Členské státy mohou stanovit výjimky a omezení práva na rozmnožování v případě rozmnoženin na jakémkoliv nosiči, vytvořených fyzickou osobou pro soukromé užití a k cílům,

[31] Vyhláška č. 488/2006 Sb.Ministerstva kultury, kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.

[32] Z vyjádření veřejného ochránce práv k vyhlášce č. 488/2006 Sb., je nerozhodná ta skutečnost, že nedochází k přesunu finančních prostředků přímo na účty veřejnoprávních korporací ve smyslu zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. Tuto tezi lze podložit tím, že stát se rozhodl pověřit výběrem autorské odměny místo orgánu obcí či státu kolektivní správce, kteří ke své činnosti disponují veřejnoprávním oprávněním a jejich činnost je následně Ministerstvem kultury kontrolována.

[33] Instituce veřejného ochránce práv neboli ombudsmana se po světě rozšířila ze Švédska do mnoha zemí v nejrůznějších podobách i právních formách. Dnes je obsažena i v naší právní úpravě naší a to v zákoně č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

které nejsou přímo ani nepřímo komerční, a to za podmínky, že nositelé práv získají spravedlivou odměnu, která, pokud jde o dotyčné dílo nebo předmět ochrany"

Kromě Lucemburska, Estonska, Kypru, Irska a Malty mají v podstatě všechny členské státy ES mechanismus placení náhradních odměn z prodeje nosičů či přístrojů určených k zhotovování rozmnoženin v národních právních řádech zakotven, liší se pouze rozsah placení a výše odměn.

Podle mého názoru není současná úprava zcela ideální. Troufám si tvrdit, že v českém právním řádu lze u tohoto ustanovení očekávat v budoucnosti několik změn takového charakteru, aby kritéria vybírání a rozdělování odměn bylo pokud možno co nejtransparentnější a nejspravedlivější jak vůči autorům, tak vůči spotřebitelům. V poslední době se dokonce začínají objevovat způsoby, jak tuto povinnost mohou výrobci obejít. Zákon totiž říká, že odměnu je třeba platit z nenahraných nosičů záznamů, a tak někteří výrobci uvažují o přidání nepatrného datového obrázku nebo textu na každé médium. Tento fakt uživatele nikterak výrazně neomezí a médium se tak stane nahraným a tudíž bez povinnosti platby odměny, což může u řady koncových zákazníků právě kvůli nižší ceně, rozhodovat.

Majetková práva jsou stejně jako práva osobnostní nepřevoditelná a autor se jich nemůže vzdát, nelze je postihnout výkonem rozhodnutí a jsou předmětem dědictví (§ 26 AutZ). Na rozdíl od osobnostních práv nezanikají smrtí autora, ale trvají i 70[34] let po jeho smrti, není-li stanoveno jinak. Pro potřebu počítačových programů se jeví tato doba na rozdíl od děl uměleckých jako nadmíru dlouhá a z hlediska vývoje[35] nevýhodná, neboť brzdí další rychlý růst tohoto odvětví.

[34] § 27 odst. 1 AutZ.
[35] Hlavní počítačové technologie jsou založeny na otevřených standardech, které umožňují vytvářet flexibilní počítačová prostředí a zajistit vývoj počítačových sítí, aplikací a celé oblasti informačních technologií vůbec.

3.3.OMEZENÍ ROZSAHU PRÁV AUTORA K POČÍTAČOVÉMU PROGRAMU

V případě oprávněných uživatelů rozmnoženin počítačových programů jsou stanoveny přímo autorským zákonem některé činnosti, které mají umožnit plnohodnotné užití tohoto díla, a to i v případě, kdy není uzavřena licenční smlouva. Jde o situace, kdy uživatel může činit kroky nad rámec toho, co mu autor vymezuje licenční smlouvou. Minimální práva[36] oprávněného uživatele rozmnoženiny jsou stanovena v § 66 odst. 1 autorského zákona. Pro uplatnění, ale i výklad těchto omezení je třeba aplikovat tzv. trojstupňový test, stanovený v § 29 odst. 1 AutZ. Tento test je základním kritériem omezení autorského práva mezinárodně, obsahují ho i všechny úmluvy, dohody, smlouvy a směrnice EU, které danou problematiku upravují. Omezení práva autorského jsou dovolena (1) jen ve zvláštních případech, (2) pokud nenarušují normální využívání díla a takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla (3) nezpůsobují neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora a ten jimi není nepřiměřeně dotčen.

§ 66 Omezení rozsahu práv autora k počítačovému programu

(1) Do práva autorského nezasahuje oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu, jestliže

a) rozmnožuje, překládá, zpracovává, upravuje či jinak mění počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu, činí-li tak při zavedení a provozu počítačového programu nebo opravuje-li chyby počítačového programu,

b) jinak rozmnožuje, překládá, zpracovává, upravuje či jinak mění počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením, není-li dohodnuto jinak,

c) zhotoví si záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li nezbytná pro jeho užívání[37]*,*

[36] Minimální práva nelze omezit, a to ani licencí – s výjimkou dohody stanovené v § 66 odst.1 písm.b) AutZ. Obdobně viz článek 5, Směrnice Rady ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS).

[37] Kdy je zhotovení takovéto záložní rozmnoženiny počítačového programu nezbytné, je otázkou konkrétního případu a nelze ho vykládat extenzivně.

d) zkoumá, studuje nebo zkouší sám nebo jím pověřená osoba funkčnost počítačového programu za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoli prvek počítačového programu, činí-li tak při takovém zavedení, uložení počítačového programu do paměti počítače nebo při jeho zobrazení, provozu či přenosu, k němuž je oprávněn,

e) rozmnožuje kód nebo překládá jeho formu při rozmnožování počítačového programu nebo při jeho překladu či jiném zpracování, úpravě či jiné změně, je-li k ní oprávněn, a to samostatně nebo prostřednictvím jím pověřené osoby, jsou-li takové rozmnožování nebo překlad nezbytné k získání informací potřebných k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu s jinými počítačovými programy, jestliže informace potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení nejsou pro takové osoby dříve jinak snadno a rychle dostupné a tato činnost se omezuje na ty části počítačového programu, které jsou potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení.

Nejedná se o zcela novou úpravu, v tomto případě došlo novelizací k jednotlivým terminologickým zpřesněním. Nově byla doplněna možnost oprávněných uživatelů v § 66 odst.1 písm.b) AutZ *jinak rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením, není-li dohodnuto jinak.*" Ustanovení tím vymezuje zvláštní případy, kdy nejde aplikovat odůvodnění zásahu do programu jeho chybou. Zákonodárce však v tomto výjimečném případě dává autorovi možnost výslovně omezit dohodou právo oprávněného uživatele.

Zkoumat fungování počítačového programu za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen, je v případě oprávněného uživatele rozmnoženiny dovoleno. Jedná se o zákonem dovolenou dekompilaci programu podle § 66 odst. 1 písm. d) AutZ.

Takto lze postupovat při zavedení, uložení počítačového programu do paměti počítače nebo při jeho zobrazení, provozu či přenosu. Důvodem je zajištění možnosti úspěšného funkčního propojení různých počítačových systémů.

(2) Za rozmnožování počítačového programu podle tohoto zákona se považuje i zhotovení rozmnoženiny, je-li nezbytná k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos.

(3) Za pronájem či půjčování podle tohoto zákona se nepovažuje pronájem nebo půjčování rozmnoženiny počítačového programu, kde samotný program není podstatným předmětem pronájmu nebo půjčování.

(4) Informace získané při činnosti podle odstavce 1 písm. e) nesmějí být poskytnuty jiným osobám, ledaže je to nezbytné k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu, ani využity k jiným účelům než k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu. Dále nesmějí být tyto informace využity ani k vývoji, zhotovení nebo k obchodnímu využití počítačového programu podobného tomuto počítačovému programu v jeho vyjádření nebo k jinému jednání ohrožujícímu nebo porušujícímu právo autorské.

V tomto odstavci je opět zdůrazněna skutečnost, že oprávněný subjekt nemůže poskytovat informace až na výjimky třetím osobám. Informace při dekompilaci zjištěné tak nesmějí být využity k obchodnímu využití a při tvorbě jiných počítačového programů, což jenom posiluje autorskoprávní ochranu autorů těchto děl.

(5) Pro omezení autorských práv k počítačovému programu podle odstavce 1 platí ustanovení § 29 odst. 1.

(6) Oprávněným uživatelem rozmnoženiny počítačového programu je oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který má vlastnické či jiné právo k rozmnoženině počítačového programu, a to za účelem jejího využití, nikoli za účelem jejího dalšího převodu, dále oprávněný nabyvatel licence nebo jiná osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu. Takový uživatel může užít oprávněně nabytou rozmnoženinu počítačového programu v rozsahu stanoveném v odstavci 1 (minimální rozsah), pokud není smlouvou dohodnut rozsah širší; minimální rozsah nelze s výjimkou oprávnění uvedeného v odstavci 1 písm. b) dohodou zúžit.

Odstavec 6 zmiňuje novou definici „oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu". Oprávněným uživatelem rozmnoženiny počítačového programu může být kromě samotného nabyvatele licence i oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který má vlastnické nebo jiné právo k rozmnoženině, a to za účelem jejího užití, nikoli za účelem jejího dalšího převodu.

Z hlediska významu není podle Josefa Aujezdského úplně jasná situace *jiné osoby oprávněné užívat rozmnoženinu počítačového programu*, neboť obsahově se může tato osoba krýt s jednou z osob výše zmíněných[38]. Můžeme tak dovozovat subjekt, který jedná v zastoupení osoby oprávněné a nikoliv jménem svým. Do tohoto výčtu by mohla však také spadat osoba, která má k počítačovému programu právo držby, nebo ho má půjčený dle obdobné zákonné definice.

V praxi si však lze těžko představit, že by takový svérázný výklad měl šanci uspět v případném soudním sporu, neboť evidentně ignoruje smysl a účel autorského zákona.

[38] Josef Aujezdský: Novela autorského zákona významně ovlivní také práci se softwarem, 23.5.2006, www.zive.cz

3.4. VOLNÉ UŽITÍ DÍLA

U většiny autorských děl je užití pro osobní potřebu volným užitím. V případě počítačových programů nedošlo k žádné zásadní změně v případě pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu. Novela zákona č. 216/2006 Sb. problematiku volného užití díla více terminologicky zpřesňuje a rozvádí dále, než-li tomu bylo v původním znění. Vyloučeno je i jiné užití počítačových programů pro osobní potřebu fyzické osoby, které tak není volným užitím ve smyslu autorského zákona.

§ 30 Volná užití

(1) Za užití díla podle tohoto zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, nestanoví-li tento zákon jinak.

(2) Do práva autorského tak nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla.

(3) Nestanoví-li tento zákon dále jinak, užitím podle tohoto zákona je užití počítačového programu či elektronické databáze i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu; stejně je užitím podle tohoto zákona zhotovení rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby (§ 30a) a pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu (§ 20) i pro osobní potřebu fyzické osoby.

V případě opravy, nové instalace či jen při pouhém předvedení počítačového programu dochází taktéž k užití díla, jež je předmětem práva autorského. Do práva autorského však nezasahuje *ten, kdo užije dílo v této souvislosti v rozsahu k tomu nezbytném.*[39] Toto ustanovení se nepochybně vztahuje též na počítače a obdobná technická zařízení, nikoliv však s ohledem na § 66 odst. 7 AutZ na počítačové programy samé. Na tomto příkladu je patrné, jak se zákonodárce snaží postihnout všechny myslitelné situace, byť na první pohled marginální, které mohou s užitím takového díla nastat.

[39] § 30b AutZ.

3.5.BEZÚPLATNÉ ZÁKONNÉ LICENCE

Zákon také umožňuje některá specifická užití díla, která nejsou považována za zasahování do cizích práv. Již v první verzi Bernské úmluvy z roku 1886 byla zavedena bezúplatná licence pro citace z díla, které bylo oprávněně zpřístupněno veřejnosti, za podmínky, že jsou v odůvodněném rozsahu a sledují účel v souladu s poctivými zvyklostmi.

Bezúplatné zákonné licence jsou stanoveny obecně ke všem autorským dílům. Protože počítačový program je považován za dílo literární, vztahují se v případech, kde je to možné tato, tyto ustanovení i na něj[40].

Novela zákona č. 216/2006 Sb.zavedla i některé nové typy bezúplatných licencí, k nimž patří licence pro dočasné rozmnoženiny, která upravuje tzv. caching, browsing a jiné obdobné činnosti, při kterých dochází k dočasnému rozmnožování díla. To je uloženo po určitou dobu do paměti počítače, což lze chápat právě jako rozmnožování ve smyslu § 13 a § 66 odst. 2 AutZ a které je pomíjivé, nebo podružné a tvoří pouze nedílnou součást a nezbytnou technologického procesu – takové dočasné ukládání tedy nesmí mít žádný samostatný hospodářský význam a jeho jediným účelem je umožnit[41]:

a) přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem, nebo

b) oprávněné užití díla.

Na počítačové programy se ve smyslu § 66 odst.7 AutZ vztahují pouze zákonné licence uvedené v § 34 písm.a) AutZ a zákonné licence upravující technické rozmnoženiny dle § 38a odst.1 písm.a) AutZ.

Tato zákonná licence je opět transformací evropských směrnic. Nově se rovněž stanoví dosud chybějící bezúplatná zákonná licence pro nepodstatné vedlejší užití díla, které se děje *náhodně v souvislosti s hlavním užitím díla nebo jiného prvku* (§ 38c AutZ).

Případy volného užití i bezúplatné zákonné licence jsou stanoveny taxativně. Osoba užívající dílo musí splnit všechny zákonné podmínky, jinak by se jednalo o exces z tohoto institutu a tedy o nedovolené užití porušující a neoprávněně zasahující do práva autorského a práv souvisejících s právem autorským.

---

[40] § 66 odst.7 AutZ taxativně určuje jaká ustanovení se na počítačový program nevztahují, což odpovídá ustanovení § 29 odst.1 AutZ

[41] § 38a AutZ

4.LICENČNÍ SMLOUVY

Licence je právní termín, kterým lze vyjádřit několik skutečností. Právní předpisy vymezují, co může být obsahem licenčního rozhodnutí nebo ujednání. Slovo vzniklo z latinského slova licentia[42] a bylo chápáno jako udělení výjimečného povolení k specifické činnosti. Licence má za cíl korigovat určité lidské jednání.

Uzavírání smluv vychází z ústavněprávního principu svobodné vůle (čl. 2 odst. 3 LZPS[43]), jenž je nadřazen jak autorskému zákonu, tak i dalším právním normám. Můžeme tedy hovořit o principu smluvní volnosti[44] s výjimkami v podobě několika kogentních ustanovení.

Pro poskytnutí licence k počítačovým programům nelze použít úpravy licenční smlouvy v obchodním zákoníku[45], neboť se vztahuje pouze na předměty tzv. průmyslového duševního vlastnictví, ale je třeba na ně pohlížet jako na právní úkon ve smyslu § 34 a násl. ObčZ.

V našem případě můžeme chápat pod pojmem licence oprávnění k výkonu práva užít počítačový program způsobem stanoveným licenční smlouvou a v souladu se zákonem.

§ 46 Základní ustanovení

(1) Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li podle § 49 odst. 2 písm. b) sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.

(2) Autor nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užít způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám.

(3) Nabyvatel je povinen licenci využít, ledaže je ve smlouvě sjednáno jinak. Ustanovení § 53 tím není dotčeno.

(4) Smlouva vyžaduje písemnou formu, poskytuje-li se licence jako výhradní.

---

[42] http://www.slovnik-cizich-slov.cz/licentia.html - volnost, vůle, svoboda.
[43] Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
[44] Ve smyslu zásady „co není zakázáno, je dovoleno".
[45] § 508 a násl. ObchZ.

(5) O podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob.

(6) S přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn.

Oprávnění k výkonu práva užít počítačový program dle §12 odst.1 AutZ a ustanovení §46 AutZ je vázáno na uzavření platné smlouvy, tedy dvojstranného či vícestranného právního úkonu. Vedle zákonných podmínek má licenční smlouva splňovat i jisté minimální obsahové náležitosti, jako je předmět a účel smlouvy či základní podmínky užití. Jejich absence ovšem nezpůsobuje absolutní neplatnost[46] této smlouvy.

Nutno podotknout, že zákon setrvává na vyvratitelné právní domněnce[47] nevýhradnosti licence. Vychází se ze zásady neformálnosti licenčních smluv, obligatorní písemná forma se týká pouze licencí výhradních. Z hlediska dokazování je pro nabyvatele výhodnější písemná forma, neboť v případě sporu platí zásada rovnosti účastníků.

V praxi vznikaly z právního pohledu až do účinnosti znění zákona č. 216/2006 Sb. problematické situace, kdy k řádnému uzavření licenční smlouvy často nedocházelo, neboť o akceptaci návrhu na uzavření smlouvy nebyl vždy vyrozuměn navrhovatel, ať už pomocí registrace či jinak. Docházelo tak pouze k uzavření smlouvy kupní (k nosiči dat, k manuálu, příslušenství, atd.). Podle § 44 odst.1 ObčZ je totiž *smlouva uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti*" a dále s tím, že *"přijetí návrhu nabývá účinnosti okamžikem, kdy vyjádření souhlasu* (zde nabyvatele licence) *s obsahem navrhované licenční smlouvy, dojde zpět tomuto navrhovateli* (§ 43c odst. 2 ObčZ). Jinými slovy, smlouva je uzavřena v tom okamžiku, kdy se poskytovatel licence (výrobce software) dozví, že uživatel (nabyvatel licence), souhlasí s jeho návrhem licenční smlouvy. Většina licenčních smluv k počítačovým programům tak vlastně vůbec platně uzavřena nebyla..

[46] Tak jak je vyjádřeno v případě omezené licence dle § 50 AutZ.
[47] Konstrukce, kdy se předpokládané skutečnosti pokládají za dané jen do doby, dokud se neprokáže opak.

Novela znění zákona č. 216/2006 Sb., tak mění původní zákon č. 121/2000 Sb., o autorském právu, přidáním ustanovení § 46 odst. 5 a § 46 odst. 6 modifikuje výše uvedený způsob uzavření smlouvy.

Ustanovení § 46 odst. 5 AutZ používá stejnou úpravu jako u tzv. veřejného návrhu smlouvy[48] podle obchodního zákoníku s tím podstatným rozdílem, že veřejný návrh smlouvy dle obchodního zákoníku musí být jako takový výslovně označen, zatímco autorský zákon tuto podmínku nestanoví. V oblasti autorskoprávní tak návrh na uzavření smlouvy nemusí být určen konkrétní osobě či osobám a ani nemusí být viditelně označen jako veřejný návrh. Dostačujícím bude skutečnost, že návrh smlouvy je určitý a vyplývá z něj vůle navrhovatele být tímto návrhem vázán.

Ustanovení § 46 odst. 6 AutZ si obdobně bere za příklad ustanovení § 275 odst. 4 obchodního zákoníku a případné přijetí návrhu bere za účinné v okamžiku, kdy je tento úkon za splnění podmínek učiněn. Vyjádření souhlasu uživatele s předmětnou licenční smlouvou tak nyní lze provést i bez vědomí navrhovatele smlouvy, tedy autora počítačového programu.

Ten již tak vůbec nemusí tušit, kdo je druhou smluvní stranou a řádná smlouva tak může být uzavřena konkludentně a nikoliv jen výslovnou akceptací návrhu smlouvy. To do jisté míry předpokládá jistou opatrnost při formulování textu licenční smlouvy, neboť lze předpokládat nezájem poskytovatele uzavřít licenční smlouvu například s konkurenčními subjekty. Samotná licence počítačového programu by tak měla velmi přesně definovat práva a povinnosti k takovému produktu, což nachází právní oporu v § 50 AutZ.

Poskytnutí oprávnění tvořícího součást licence třetí osobě jsou upravena v § 48 odst. 1 AutZ. V případě, kdy je tato možnost poskytnutí podlicence smlouvou sjednána, nedochází ke změně smluvních stran licenční smlouvy. V případě § 48 AutZ odst. 2 už tomu tak není, neboť dochází ke změně smluvních stran a to v osobě nabyvatele licence. Tím dochází i k cessi všech práv a povinností ze smlouvy vyplývajících.[49]

Vznik licence nelze zaměňovat s přechodem vlastnického práva k nosiči dat, na kterém je počítačový program zachycen. Toto právo je zcela nezávislé na oprávnění program užít.

[48] Dle § 276 a násl. ObchZ se jedná o projev vůle, kterým se navrhovatel obrací na neurčité osoby za účelem uzavření smlouvy.
[49] Obdobně viz § 531 a násl. ObčZ.

K jeho obsahu, což je v našem případě vlastní počítačový program, vlastnické právo kupujícímu či oprávněnému nabyvateli nevzniká a ten jej může užít pouze ve smyslu příslušných licenčních podmínek nebo alespoň v minimálním rozsahu stanoveném autorským zákonem.

Odměna dle § 49 může být sjednána jako konkrétní částka, nebo je možné sjednat způsob jejího určení, jinak je smlouva neplatná[50]. Ten se hlavně v případě velkých softwarových licencí a podlicencí může stanovit podle výnosů z prodeje, konečného zisku apod. Pokud není výše odměny stanovena, je nabyvatel povinen autorovi poskytnout odměnu obvyklou. Tu lze dovodit z podmínek smlouvy, druhu díla, doby uzavření smlouvy a ceny, za kterou se obdobné programy na trhu prodávají.

Sjednat lze i bezúplatné oprávnění dílo užít, což je případ programů založených na tzv. freewarové licenci. Autor v tomto případě nepožaduje za užití programu žádnou odměnu, jak vyplývá z § 49 odst. 2 písm. b) AutZ: "*strany ve smlouvě sjednají, že licence se poskytuje bezúplatně*". O podmínkách bude pojednáno v jedné z následujících kapitol.

Ustanovení § 49 odst. 6 AutZ upravuje nově kogentně právo autorů na tzv. dodatečnou a přiměřenou odměnu. V případě zaměstnaneckých počítačových programů je toto ustanovení v zásadě neaplikovatelné, neboť v tomto případě platí speciální úprava § 58 odst. 6 AutZ, podle které *má autor zaměstnaneckého díla vůči zaměstnavateli právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, jestliže se mzda nebo jiná odměna vyplacená autorovi zaměstnavatelem dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu a významu takového díla pro dosažení takového zisku.* V režimu zaměstnaneckých děl jsou s ohledem na ustanovení § 58 odst. 7 AutZ též počítačové programy vytvořené na objednávku. Stranám pracovněprávního či služebního vztahu je přiznána možnost sjednat jinou úpravu nároků na odměnu smluvně.

Nabyvatel licence nesmí upravit či jinak měnit dílo, označení autora nebo název díla, pokud toto nebylo předem sjednáno ve smlouvě. Tento zákaz však není absolutní u takových změn díla, u kterých lze očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem svolil. Pokud si ale autor

[50] § 49 odst.2 AutZ.

vyhrazuje oprávnění tyto změny provádět sám a nabyvateli je taková výhrada známa, výjimka očekávaného souhlasu neplatí[51].

Odstoupení od smlouvy pro nečinnost nabyvatele upravuje § 53 AutZ. Odstoupení od smlouvy z tohoto důvodu je právem autora, které nemůže být smluvně vyloučeno. Autor tak i přes udělení licence může za zákonem stanovených podmínek a dle zákonem stanovených pravidel od smlouvy odstoupit, *jestliže by tím byly značně nepříznivě dotčeny jeho osobní zájmy, nebo nabyvatel výhradní licenci nevyužívá, a pokud ji využívá, tak ji využívá nedostatečně*. Tímto smluvní vztah zaniká a strany jsou povinny vrátit si poskytnuté plnění. Možnost odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora nezveřejněného díla se na počítačové programy podle § 66 odst.7 AutZ nevztahuje.

Licence zaniká smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, které tato licence byla udělena. V případě právnické osoby se vychází z občanskoprávních norem, které vymezují dvě stadia jejího zániku[52]. Práva a povinnosti z licenční smlouvy přechází na právního nástupce nabyvatele, pokud však takový přechod práv a povinností nebyl předem vyloučen[53].

[51] § 51 AutZ
[52] § 20a odst. 1 až 4 ObčZ.
[53] § 55 odst.1 AutZ.

4.1. DRUHY LICENČNÍCH SMLUV V OBLASTI POČÍTAČOVÝCH PROGRAMŮ

Autoři jednotlivých počítačových programů stanovují rozdílná práva a povinnosti pro jejich užití a to včetně případné odměny, kterou jim nabyvatel za poskytnutí licence zaplatí. V současnosti neexistuje uzavřený a kodifikovaný výčet licencí, neboť každý prvek mění její konečný charakter. Mezi nejdůležitější, nejznámější a pravděpodobně nejpoužívanější typy však zřejmě patří tyto:

1. Komerční licence

Autor poskytuje právo užít program pouze podle závazného znění licenční smlouvy. Jedná se typově o nejrozšířenější licenci. Narozdíl od jiných druhů licencí je tato poskytována za úplatu a nabyvatel nemá možnost až na zákonné výjimky modifikovat program. *Veškerá omezení práva autora k počítačovému programu se týkají takové podoby kódu, v níž byla rozmnožena počítačového programu zpřístupněna veřejnosti, nikoli tedy formy jiné*[54]. V praxi tak kupující zaplatí odměnu, na jejímž základě získá instalační médium nebo přístup k počítačovému programu na internetu. Vzhledem k nárůstu neoprávněného užití počítačových programů se dnes zcela běžně používá navíc unikátní aktivační číslo nebo klíč, díky kterému může uživatel program plnohodnotně používat. V konečném důsledku to tedy znamená, že nabyvatel nemůže začít program používat dříve, než zaplatí.

2. OEM licence

OEM je zkratka anglického Original Equipment Manufacturer, v překladu označující licenci počítačového programu vytvořeného a vázaného na konkrétní a fyzicky existující technické vybavení počítače, neboli hardware. Znamená to tedy, že program může být užíván pouze s hardware, ke kterému byl z prodeje dodán, a nelze ho koupit samostatně. Tento druh licencí je typický u operačního systému Microsoft Windows, kdy je tento systém již nainstalován při prodeji nového počítače. Zjevnou nevýhodou tak zůstává skutečnost, že jej nelze nainstalovat na jiný počítač v případě ztráty nebo zničení hardware, ke kterému se váže OEM licence, neboť právo užít daný software tak zaniká. Toto omezení licence je vyváženo nižší pořizovací cenou produktu a zároveň odpadá nutnost vlastní iniciativy nabyvatele se zavedením

[54] Kříž, J. a kol. Autorský zákon – komentář a předpisy související. 2., aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2005, str. 179

programu do počítače jako v případě licence komerční. Při prodeji hardware s počítačovým programem OEM dochází bez dalšího k přechodu práva užívat software na nového nabyvatele.

3.EDU a GOV licence

Jedná se poměrně nový typ licencí, které jsou určeny pro speciální instituce. V případě EDU se jedná o školní licenci, GOV je typem licence určené pro orgány státní správy a samosprávy. EDU licence mohou nakupovat pouze studenti denního studia všech typů škol nebo jejich učitelé a jsou určeny pro účely výuky práce s programem a výzkumnou činnost. Ceny těchto speciálních licencí jsou podstatně nižší než u běžně dostupných komerčních verzí stejných počítačových programů. Častým jevem je neoprávněné užití licencí pro komerční účely, což je chápáno jako porušení licenčních ujednání.

4.Shareware licence

Licence pro shareware programy dovoluje volně vytvářet a šířit rozmnoženiny počítačových programů s tím, že po určité době je pro další užití nutno zaplatit licenční poplatek a nebo přestat program používat. Doba, po kterou lze tento program v podstatě zkušebně a bezplatně užít, se nejčastěji pohybuje okolo 30 dní. Počítačový program nebývá nijak funkčně omezen a to až do uplynutí stanovené doby, kdy se bez zaplacení licenčního poplatku a následné aktivace některé funkce zablokují. Rozsah licence bývá až na tuto výjimku stejný jako u komerční licence.

5.Freeware licence

V případě freeware licencí můžeme mluvit o možnosti bezplatného užití počítačového programu. Autor nepožaduje za užívání takového software žádný poplatek, ale ponechává si výkon autorských práv jako u výše uvedených typů licencí. Z tohoto důvodu tak není možné bez jeho souhlasu program měnit či upravovat. Licence spojena s tímto druhem programu umožňuje volné šíření, kopírování a téměř neomezené užití díla. Takto neomezené používání však může být povoleno pouze pro soukromé účely a uplatnění programu v komerční sféře autor může zpoplatnit.

6.Adware licence

Adware je označení druhu licence, kdy místo poplatku nabyvatel souhlasí s omezením prostřednictvím umístění reklamních oken na monitoru počítače, které v konečném důsledku znepříjemňují práci. Dochází tak vlastně k určitému „druhu koupě" jako v případě komerční licence s tím, že cena je zaplacena reklamou, kterou nabyvatel musí sledovat. Program je distribuován zpravidla zcela zdarma. Odstranění reklamy není možné a ani není v souladu s licencí.

7.Svobodný software a jeho licence

Svobodný software, někdy také nazývaný free software, jsou takové počítačové aplikace, ke kterým je volně k dispozici jak zdrojový kód, tak oprávnění software užít, modifikovat, studovat a dále jej rozšiřovat. Většina svobodného software je zdarma, ačkoliv to není nutnou podmínkou.

Z tohoto důvodu nabývá v poslední době značně na významu a dosahuje pozoruhodné šíře a členitosti, ale také nesporné kvality. Dva hlavní přístupy ke svobodnému softwaru jsou reprezentovány dvěma dnes již klasickými licencemi - BSD a GNU-GPL.

První licence je historicky starší a nazývá se podle jednoho z hlavních zdrojů svobodného softwaru, kalifornské univerzity v Berkeley. Podmínky užití jsou minimální. Licence BSD umožňuje modifikované verze programu šířit pod jinou licencí a to dokonce i takovou, která dalším uživatelům už neposkytne zdrojový kód k provedeným změnám a zakáže jim nový program kopírovat a modifikovat. Licence BSD tak nezaručuje, aby všechny odvozeniny svobodných programů zůstaly také svobodnými.

Tomuto účelu slouží zajímavý právní nástroj - tzv. copyleft (jako protiklad copyrightu[55]). Licence, kterou tento systém používá, zakládá uživatelům oprávnění volně užít obsah ve stejném duchu jako svobodný software. Tento princip umožňuje používat, kopírovat, upravovat či redistribuovat obsah, pokud tyto odvozené verze poskytují stejnou svobodu ostatním a přiznávají autorství příslušného obsahu, ale jen jestliže licenční podmínky zůstanou nezměněny. Autorskoprávní ochrana se tak pomocí licence nasadí ve prospěch trvalé možnosti volného užití se softwarem a jeho odvozeninami pro další uživatele. Nutno

[55] signalizuje symbolem © následovaným rokem a jménem autora. Tento symbol má však v Česku (i ve většině jiných zemí) pouze ryze informativní význam – dílo je plně chráněno i tehdy, není-li to na něm nijak uvedeno. V případě copyleftu se používá obrácený tvar písmena C v kruhu.

podotknout, že z právního hlediska je oficiální a závazný pouze originální anglický text a tak je při jeho jazykových mutacích postupovat obezřetně.

Tyto principy jsou vyjádřeny v druhém typu licence, známé pod názvem GNU - General Public Licence. To má zásadní význam, neboť počítačový program, byť pouze jednou pod touto licencí vydaný, již nelze této licence nikdy více zbavit[56]. Myšlenka GNU-GPL a svobodných programů je poměrně jednoduchá - bezplatnost programů a jejich používání se bude kompenzovat jejich autorům zpoplatněným přizpůsobováním konkrétním požadavkům uživatelů a generování zisku z následné technické podpory.

Z pohledu českého autorského zákona je pro udělení oprávnění k výkonu práva dílo užít nezbytná forma smlouvy, tedy dvoustranného právního úkonu dle § 12 odst. 1 a § 46 AutZ. Za přijetí návrhu ve smyslu § 43c ObčZ, resp. § 46 odst. 6 AutZ lze pak považovat buďto stisknutí nebo zaškrtnutí volby "Accept/Souhlasím", které je obvykle požadováno, nebo prosté spuštění či užívání programu šířeného pod GNU-GPL licencí. Akceptace nabyvatele GNU-GPL licence zakládá oprávnění užít dílo dle § 12 odst. 4 AutZ, s možností je dále libovolně umožňuje užívat, kopírovat, upravovat či redistribuovat obsah a přepracovávat původní zdrojový kód programu. Výhradní licence ve smyslu § 47 odst. 2 z povahy věci nepřichází v úvahu.

Touto úpravou může dojít k vytvoření díla odvozeného od díla původního podle § 2 odst. 4 AutZ. Současný autorský zákon požadavky na formu i obsah licenční smlouvy velmi uvolnil a tak lze dohodou stran zvláštní možnosti užití vyloučit nebo upravit. Obsahově tedy není GNU-GPL v rozporu s platným autorským právem.

[56] V anglicky mluvících zemích se mluví o „legal virus" nebo „General Public Virus" v narážce na podobnost s počítačovými či biologickými viry.

5. DRUHY NEOPRÁVNĚNÝCH UŽITÍ POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Jednáním, které je v rozporu se zákonem nebo licenčním ujednáním, jsou porušována práva autora či oprávněné osoby. Mezi nejtypičtější případy neoprávněného užití počítačového programu podle zkušeností z praxe můžeme zařadit:

1. Používání počítačového programu bez licence - Toto jednání je nejvíce rozšířeno mezi koncovými uživateli. Z hlediska procesního je obtížně prokazatelné, přestože autorům počítačových programů přináší největší škody. Neoprávněné užívání počítačových programů pro osobní potřebu bez licence je také nejrozšířenějším činem, který lze *zařadit mezi čistě počítačovou kriminalitu*[57]. Takto užívat počítačové programy se v ČR stalo po roce 1989 běžným zvykem a podle statistiky dosahovala míra používání nelegálního softwaru zhruba 75% z celkového objemu. Dnes se stabilně udržuje na hladině okolo 40% nelicencovaných a tedy neoprávněných užití, což pro českou ekonomiku představuje přibližnou ztrátu ve výši 2,6 miliardy korun ročně.
2. Používání jedné licence na více počítačích – nabyvatel licence má v tomto případě oprávnění užít rozmnoženinu počítačového programu, ale pouze na jednom počítači. V rozporu s tímto ujednáním je rozmnoženina nainstalována a provozována na více zařízeních. To je vedeno snahou vyhnout se placení multilicence a tím i vyšším finančním nákladům[58].
3. Přisvojování cizích autorských práv – přisvojovatel si osobuje autorství k počítačovému programu, jehož není autorem a aniž by mu svědčil jiný právní nárok.
4. Půjčování počítačového programu – dle autorského zákona se *půjčováním originálu nebo rozmnoženiny rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou*[59]. V tomto případě stojí na jedné straně oprávněný uživatel licence a na druhé osoba, které vypůjčením díla toto právo bez dalšího nesvědčí. U knihovní licence[60] lze dovodit

[57] Matějka, M.,: Počítačová kriminalita. Praha, Computer Press, 2002
[58] Bainbridge, D., Introduction to Computer Law, Fifth edition, Longman, 2004
[59] § 16 AutZ
[60] § 37 odst. 1 AutZ

oprávnění půjčit takové dokumenty, které obsahují jen text, obraz a ovládací počítačový program bez samostatného hospodářského nebo obchodního prospěchu[61].

5. Internetové pirátství – pod tímto pojmem rozumíme získávání počítačových programů z internetu a jejich následné užití bez licence nebo autorova souhlasu. Možnost sdílet s ostatními uživateli obrovské množství dat umožnila nebývalý vzestup právě tohoto typu neoprávněného užití počítačových programů.

   U tohoto šíření software jde o úmyslné porušování zákona ze strany osob provádějících tuto činnost. Pokud tedy uživatel chce získat takto nelegální software, má na výběr z několika cest směřujících k jeho cíli. Původní a klasický způsob je získání dat na veřejných serverech, odkud si kdokoliv může zdarma libovolný program získat.

   Tato metoda je už v současnosti překonaná, neboť rychlost takovéhoto serveru je často nedostačující a zabere delší dobu. Další možností je získání programu pomocí oblíbených P2P (peer-to-peer) sítí. Tuto zdánlivě nejasnou zkratku můžeme přeložit jako „rovný s rovným", vyjadřující způsob zpřístupňování autorského díla prostřednictvím internetu. V případě P2P sítě není uživatel pouze pasivním příjemcem dat a služeb, ale vystupuje zároveň aktivně v roli poskytovatele dalším uživatelům této sítě, byť třeba jen v určitou dobu, kdy je připojen k síti. Principem fungování je, že každý uživatel vyčlení na disku svého počítače určitý prostor, ke kterému mohou mít za předpokladu připojení obou uzlů k internetu přístup i další uživatelé a vznikne tak rozmnoženina díla v elektronické formě, což plně odpovídá podstatě rozmnožování podle § 13 AutZ [62]. Tyto decentralizované výměnné sítě navíc mají větší šanci na přežití, než tomu bylo například v případě prvních centralizovaných P2P sítí.

   Ty používaly řádově desítky milionů uživatelů a jejich hlavním představitelem byl dnes již legendární Napster, systém pro výměnu souborů. Ten vytvářel průběžně centralizovanou aktualizovanou databázi, která zahrnovala informace o tom, kde se soubor nachází. Poté zkontaktoval uživatele, o kterém zjistil, že jej má na svém disku a pokud byl tento uživatel připojen k internetu, ihned zkopíroval požadovaný soubor na disk uživatele, který dotaz odeslal. Z charakteristiky tedy plyne, že se nejednalo o typickou peer-to-peer, protože zde existuje centrální server, který vytváří a obsahuje seznam všech souborů sdílených koncovými uživateli. Toto se ukázalo jako velmi

[61] Zákon č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) a návazné prováděcí přepisy
[62] Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2001, str. 29.

důležité ve sporu[63] Napsteru a RIAA a znamenalo jeho postupný zánik, který začal v průběhu roku 2002.

V případě ilegálního softwaru si uživatel nemůže být jist, zda do něj nejsou implementovány nějaké další skryté funkce, jako jsou například špionážní programy[64] či počítačové viry.

Špionážní programy monitorují všechny aktivity na počítači a odesílají informace bez uživatelova vědomí a souhlasu. Tato činnost bývá odůvodňována snahou zjistit potřeby nebo zájmy uživatele a tyto údaje použít pro reklamu. Ve většině případů je ale primárním cílem získání citlivých informací na počítači uložených – mohou to být důvěrné obchodní informace, e-mailové adresy uživatele či přístupová data k účtu internetového bankovnictví a jejich pozdější zneužití autorem špionážního programu.

Počítačové viry jsou softwarové programy vědomě vytvořené za účelem narušení fungování počítače, nahrání, změně nebo smazání dat na něm uložených a případně jejich šíření do jiných počítačů a po internetu. Výsledkem je zpomalení činnosti počítače a řada dalších problémů.

6. Padělání počítačového programu – zde dochází k neoprávněnému rozmnožování počítačových programů chráněných autorskými právy se záměrem napodobit původní produkt. Snahou je napodobit co nejlépe originální vzhled, aby riziko bylo pokud možno co nejnižší. Padělatel se soustředí primárně na nejznámější a nejpoužívanější počítačové programy, neboť předpokládá, *že mu při následném prodeji přinesou největší zisk*[65]. Typickým poznávacím znakem těchto padělků bývá několikanásobně nižší cena, než je tomu u originálu. Toto nezákonné jednání bylo záležitostí spíše větších a dobře organizovaných skupin, které měly možnost disponovat příslušným technickým vybavením, a dalo by se označit jako průmyslové padělání. Vývojem nových technologií a jejich příznivou cenovou dostupností mají dnes i běžní uživatelé možnost v domácím prostředí vyrábět kopie originálů na první pohled totožné s předlohou.

[63] RIAA vs. NAPSTER 2001, *A & M Records, Inc. v. Napster, Inc* http://www.eff.org
[64] Často označovány jako „Spyware".
[65] Smejkal, V.: Internet a §§§. 2. aktualiz. a rozš. Vydání, Praha, Grada Publishing, 2001.

6. OCHRANA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU PODLE AUTORSKÉHO PRÁVA

Ochrana práv náležejících autorovi počítačového programu není tak jednoduchou záležitostí, jak by se na první pohled mohlo zdát. Důležitým aspektem je stanovení kritérií, za kterých je možno tuto ochranu aplikovat a o jaká zákonná ustanovení autorského zákona se bude opírat. Podle ustanovení § 65 AutZ se poskytuje ochrana počítačovému programu bez ohledu na formu jeho vyjádření včetně koncepčních materiálů, které byly při vzniku počítačového programu použity.

V praxi se počítačové programy ještě rozlišují na tři skupiny. Tou první je počítačový program, který splňuje všechny pojmové znaky díla ve smyslu autorského zákona, tedy je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti svého autora ve smyslu § 2 odst. 1 AutZ a neexistuje žádný druhý takový obdobný program. V tomto případě je chráněn jako dílo literární bez ohledu na způsob jeho vyjádření. Druhá situace může nastat v případě programu, který je duševním výtvorem autora ve smyslu § 2 odst. 2 AutZ, ale nesplňuje kritérium jedinečnosti. U takového počítačového programu se pomocí právní fikce dovozuje obdobná ochrana jako v případě počítačových programů jedinečných. V posledním případě počítačový program nesplňuje jeden z výše uvedených znaků, tedy znak jedinečnosti a nebo alespoň původnosti a není chráněn autorským zákonem.

Nároky autora demonstrativně stanoví § 40 a násl. AutZ. V rámci občanskoprávního řízení se tedy autor může domáhat zejména:

1. určení autorství k počítačovému programu[66] - § 40 odst.1 písm. a) AutZ
2. zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny počítačového programu, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i

[66] Kříž, J. a kol. Autorský zákon – komentář a předpisy související. 2., aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2005 str. 144

neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy - § 40 odst.1 písm. b) AutZ za pomocí občanskoprávní negatorní žaloby[67].

3. sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití počítačového programu, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě. Práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobám stanoveným v § 40 odst.1 písm. c). Autor má též právo požadovat od celních orgánů informace o obsahu a rozsahu dovozu a vývozu zboží a nahlížet do celních dokumentů, aby zjistil, zda dovoz takového zboží k užití na území České republiky je oprávněný[68]. Nejedná se však o přiznání rozhodovací pravomoci celním orgánům ve věcech ochrany práv duševního vlastnictví, ale pouze o předběžné opatření konané z moci úřední, které je vázáno na zahájení civilního řízení ze strany majitele práv. Toto ustanovení rozšiřuje právo autora rovněž vůči dalším osobám, které by z neoprávněného užití měly prospěch.

4. odstranění následků zásahu do práva, zejména stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny počítačového programu podle § 43 odst. 2 AutZ z obchodování nebo jiného užití, stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla - § 40 odst. 1 písm. d) AutZ pomocí žaloby odstraňovací. Samotné odstranění musí splňovat podmínku přiměřenosti a též je nutno přihlédnout k zájmům třetích osob a osob jednajících v dobré víře.

5. poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu buď formou omluvy, nebo zadostiučiněním v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím; výši peněžitého zadostiučinění určí soud, který přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo. Tímto ovšem není vyloučena dohoda o narovnání dle § 585 a násl. ObčZ - § 40 odst. 1 písm. e) AutZ.

[67] Negatorní žaloba, neboli zápůrčí žaloba slouží oprávněnému, aby se jí mohl domáhat zdržení neoprávněných zásahů do jeho práv.
[68] § 36 a násl. Zákona č. 13/1993 Sb., Celní zákon.

6. zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora - § 40 odst. 1 písm. f) AutZ. Autor tak může po subjektech poskytujících přístup k internetovým stránkách požadovat odstranění, nebo alespoň zamezení přístupu k obsahu, který je nelegálním šířením autorská díla.

Právo na náhradu způsobené škody ve smyslu § 420 ObčZ a vydání bezdůvodného obohacení[69] podle § 451 ObčZ zůstává zachováno. *Místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem*[70].

V tomto směru je tak tato právní úprava velmi výhodná pro autory, kteří navíc ani nemusí prokazovat reálnou výši bezdůvodného obohacení na straně osoby, která do jejich autorských práv zasáhla. Soud také může také přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností stanovit formu, rozsah a způsob tohoto uveřejnění.

Na rychlý technologický vývoj prostupující celým odvětvím reaguje i transpozice směrnice 2001/29/ES, jejímž hlavním úkolem je právní ochrana účinných technických prostředků - DRM[71] (digital rights management) v § 43 a § 44 AutZ.

§ 43

(1) Do práva autorského neoprávněně zasahuje ten, kdo obchází účinné technické prostředky ochrany práv podle tohoto zákona.

(2) Do práva autorského neoprávněně zasahuje také ten, kdo vyrábí, dováží, přijímá, rozšiřuje, prodává, pronajímá, propaguje prodej nebo pronájem nebo drží k obchodnímu účelu zařízení, výrobky nebo součástky nebo poskytuje služby, které

[69] Majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů § 451 odst. 2) občanského zákoníku.
[70] § 40 odst.4 AutZ
[71] http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_Rights_Management

a) jsou za účelem obcházení účinných technických prostředků nabízeny, propagovány nebo uváděny na trh,

b) mají vedle obcházení účinných technických prostředků jen omezený obchodně významný účel nebo jiné užití, nebo

c) jsou určeny, vyráběny, upravovány nebo prováděny především s cílem umožnit nebo usnadnit obcházení účinných technických prostředků.

(3) Účinnými technickými prostředky podle tohoto zákona se rozumí jakákoli technologie, zařízení nebo součástka, která je při své obvyklé funkci určena k tomu, aby zabraňovala nebo omezovala takové úkony ve vztahu k dílům, ke kterým autor neudělil oprávnění, jestliže užití díla může autor kontrolovat uplatněním kontroly přístupu nebo ochranného procesu jako je šifrování, kódování nebo jiná úprava díla nebo uplatněním kontrolního mechanismu rozmnožování.

Pomocí DRM technologie jsou prostředky ochrany inkorporované přímo do nosičů dat, které znemožňují jejich kopírování. Nejvýznamnější změnou je zavedení speciálního autorskoprávního deliktu spočívajícího nejen v obcházení chráněných technických metod, kterými se kontroluje nebo omezuje používání obsahu digitálních médií, ale i v samotném usnadňování nebo zastírání takového jednání. Nejčastěji je technikami DRM chráněna hudba, počítačové programy, hry a nejnověji i operační systémy počítače. Pro uplatnění ale i výklad těchto ustanovení je třeba aplikovat výjimky a omezení stanovená v § 29 odst. 1 a § 66 AutZ, o kterých bylo již pojednáno v kapitole 3.3.

Zároveň se zpřesňuje legální definice samotných chráněných technických prostředků ochrany práv i nekalých pomůcek k jejich obcházení, a to prostřednictvím tří určujících hledisek, tj. hlediska jejich obchodního určení, skutečného funkčního určení či účelového funkčního určení.

Podle novely je neoprávněným zásahem do autorského práva a práv souvisejících i samotné obcházení technických prostředků ochrany autorských děl a prolomení ochrany proti kopírování. Je tedy zřejmé, že ani samotní oprávnění držitelé rozmnoženin děl nemohou sami

obcházet chráněné technické prostředky za účelem legálního užití díla, nýbrž svědčí jim nárok vůči majitelům práv k umožnění řádného a bezproblémového užití. Na počítačové programy se v souladu se Směrnicí Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů a v souladu s § 66 odst. 7 AutZ vztahují pouze odstavce 2 a 3 § 43 AutZ.

Autor počítačového programu, který použil účinné technické prostředky, je ve smyslu § 66 odst.8 AutZ povinen zpřístupnit počítačový program oprávněnému uživateli ve stanoveném rozsahu a označit tento program uvedením jména a adresy osoby, na kterou se může oprávněný uživatel za tímto účelem obrátit.

§ 44

(1) Do práva autorského zasahuje též ten, kdo bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování práva autorského tím, že

a) odstraňuje nebo mění jakoukoli elektronickou informaci o správě práv k dílu, nebo

b) rozšiřuje, dováží nebo přijímá za účelem rozšiřování, vysílá nebo sděluje veřejnosti, a to i způsobem podle § 18 odst. 2, dílo, ze kterého byla informace o správě práv nedovoleně odstraněna nebo změněna.

(2) Informací o správě práv k dílu podle odstavce 1 je jakákoli informace určená autorem, která identifikuje dílo, autora nebo jiného nositele práva, nebo informace o způsobech a podmínkách užití díla a jakákoli čísla nebo kódy, které takovou informaci představují. Totéž platí i pro informaci, která je připojena k rozmnoženině díla nebo se objevuje v souvislosti se sdělováním díla veřejnosti.

Smutným příkladem je snaha řešit ochranu autorských práv prostřednictvím DRM jednoho významného zahraničního výrobce CD přehrávačů. Takto chráněná média fungovala standardně až do doby jejich umístění do počítače s operačním systémem Microsoft Windows, který obsahoval speciální detekci disků chráněných DRM technologií a spouštěl v počítači obranné procesy, které měly zabránit kopírování dat. Vedlejšími efektem tohoto opatření však bylo poškození počítače, který se mimo jiné stával zranitelným vůči případným útokům zvenčí a v některých případech dokonce došlo k zhroucení operačního systému počítače.

Společnost za tuto snahu zaplatila poškozením dobrého jména a zároveň musela čelit hromadným žalobám a stahováním CD nosičů z obchodů[72]. Problematika DRM tak vyvolává dodnes celou řadu otázek. Proti sobě stojí zájmy obchodní, právní a lobistické. Situace je značně hektická a v poslední době bylo podáno v eurozóně množství žalob, které mohou do jisté míry svým výsledkem ovlivnit budoucí právní úpravu.

[72] 22. dubna 2005 postavil pařížský odvolací soud mimo zákon ochranu DVD před kopírováním. Kauza byla k soudu podána francouzským spotřebitelským sdružením UFC-Que choissir na počátku roku 2004, přičemž sdružení zastupovalo zákaznici, která neúspěšně zkoušela zkopírovat z DVD Lynchův film Mulholland Drive. Film chtěla zkopírovat na běžnou videopásku pro svou matku, která nemá ani počítač ani DVD přehrávač.V dubnu 2004 prvoinstanční soud žalobu zamítl, avšak odvolací soud prohlásil, že umisťování protikopírovacích prvků na DVD disky porušuje právo jednotlivce na zhotovení kopie pro osobní potřebu. Soud navíc vytkl absenci výslovného upozornění výrobce na produktu. Na DVD disku byla jen malá zkratka Cp, což mělo znamenat "copy prohibited". Výrobci a distributor museli nyní zákaznici zaplatit 250 euro zadostiučinění a 1500 euro za náklady právního zastoupení.

6.1. MEZINÁRODNÍ OCHRANA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Situace se komplikuje ještě tím, že počítačové programy často zasahují oblast pokrývající několik zemí a právních řádů, kdy může být nejasná otázka jurisdikce. V řízení s mezinárodním prvkem tak lze podat žalobu v té zemi, kde to dovolují normy mezinárodního práva soukromého tohoto státu.

Naše národní právní úprava stanovuje v § 37 zákona č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním přiznává pravomoc českým soudům, je-li dána podle českých předpisů[73] jejich příslušnost. Pokud místní příslušnost nelze zjistit nebo chybí, určí Nejvyšší soud ČR, jaký soud věc projedná a rozhodne. Druhou možností je založení pravomoci písemnou úmluvou stran. Věcnou příslušnost ale nelze takovou úmluvou měnit. Třetí možností je uzavření písemné rozhodčí smlouvy, která stranám dává možnost řešení sporu před institucionalizovaným rozhodčím soudem, nebo rozhodcem.

Další důležitou otázkou je určení rozhodného práva, podle kterého se spor bude posuzovat. V případě posouzení konkrétního užití díla se vychází se z principu teritoriality, porušení autorských práv se řídí podle práva státu, kde k tomuto aktu zneužití autorského díla došlo. V ostatních záležitostech, které se týkají např. smluvního ujednání, je nutno postupovat podle norem mezinárodního práva soukromého státu, kde probíhá soudní řízení. Naše národní právní úprava je stanovena v § 9 a násl. zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, který určuje rozhodné právo účastníků s mezinárodním prvkem.

V rámci Evropské Unie (dále jen „EU“) je právní úprava počítačových programů vyjádřená téměř výhradně směrnicemi. Svou úlohu hrají i rozhodnutí ESD a resp. Soudu první instance při projednávání a rozhodování žalob podaných proti rozhodnutím Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu (OHIM). Tento úřad sídlí v Alicante ve Španělsku a rozhoduje ve věcech komunitárních průmyslových práv.

[73] Tímto předpisem je v tomto případě Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 9 a násl.

6.2. OCHRANA POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU POMOCÍ PATENTŮ

Vedle autorskoprávní ochrany počítačového programu přichází za určitých okolností v úvahu i ochrana právem patentovým. Zatímco autorské právo chrání počítačový program v jeho vyjádření bez ohledu na jeho formu, právo patentové chrání myšlenky, postupy a principy, na nichž je počítačový program založen. Jedná se tedy o negativní vymezení ustanovení § 65 odst. 2 AutZ a v tomto smyslu se oba zákony tedy vzájemně doplňují. Udělením patentu tak získá jeho majitel komplexní ochranu nad předmětem patentu vůči ostatním subjektům, jež dospějí ke stejnému počítačovému programu později. V Evropě tak začaly být přijímány patenty s počítačovým obsahem již koncem sedmdesátých let (první evropský programově orientovaný patent firmy IBM je z roku 1979).

V českém právním řádu tuto problematiku upravuje zákon č.527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích[74]. Z jeho ustanovení vyplývá, že z patentovatelnosti jsou počítačové programy vyloučeny, pokud jsou patentovány samy o sobě. Jsou-li nicméně součástí vynálezu, k němuž se podává přihláška o udělení patentu, pak je možné je patentovat - splňují-li společně jako celek ostatní podmínky patentovatelnosti, tedy novost, průmyslovou využitelnost a jsou výsledkem vynálezecké činnosti. Několik takových přihlášek na vynálezy obsahující počítačové programy má v současnosti i Úřad průmyslového vlastnictví jako ústřední orgán státní správy České republiky na ochranu průmyslového vlastnictví.

Velkou nevýhodou patentové ochrany je způsob jejího vzniku, neboť práva z patentu vznikají až nabytím právní moci rozhodnutí příslušného patentového úřadu o udělení patentu v příslušném řízení. Tomu předchází podání řádné přihlášky a předběžný průzkum o splnění podmínek patentovatelnosti. Řízení je relativně velmi dlouhé a jeho úkony jsou zpoplatněny. Též udržování patentu, na rozdíl od ochrany autorskoprávní, podléhá zpoplatnění.

S účinností od 1.7.2002 přistoupila Česká republika k Úmluvě o udělování evropských patentů[75] (tzv. Evropská patentová úmluva) z roku 1973. Tímto přistoupením se Česká republika zavázala transponovat do svého právního řádu jak evropské patentové právo, tak i samotnou rozhodovací praxi orgánů Evropského patentového úřadu. Obdobný přístup k této

[74] Zákon č.527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích.

[75] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o udělování evropských patentů.

problematice najdeme i v článku 52 Evropské patentové úmluvy, neboť i ten váže udělení patentu počítačovému programu za předpokladu, že je součástí patentovatelné technologie. Druhou stranou mince je rozhodování Evropského patentového úřadu v Mnichově jako orgánu Evropské patentové organizace (dále jen „EPO"). Mnichovský patentový úřad ustanovení čl. 52 odst. 3 Evropské patentové úmluvy o vyloučení počítačových programů z patentovatelnosti vykládá dosti liberálně a evropský patent uděluje v řadě případů i na samotný počítačový program za podmínky potenciální technické využitelnosti.

To bylo jedním z důvodů návrhu Směrnice o softwarových patentech, neboť bylo třeba odstranit nedostatek právní jistoty pramenící z nejasného právního stavu. Samotný text směrnice přiznával patentovou způsobilost všem počítačovým vynálezům, které jsou průmyslově využitelné, nové a představují výsledek vynálezecké činnosti[76].

Takové vymezení směrnice až na některé výjimky odpovídá rozhodovací praxi EPO. Evropský parlament se nakonec rozhodl velkou většinou tuto směrnici zamítnout, neboť Rada a Komise se odmítla řídit jeho vůlí a prosazovaly směrnici navzdory výsledku předchozího hlasování.

Evropská patentová přihláška a evropský patent (§ 35a a násl. VZN) jsou výrazem výše uvedené Evropské patentové úmluvy. Zájemce o jejich udělení podává u Evropské patentové organizace nebo v České republice u Úřadu průmyslového vlastnictví jen jedinou přihlášku, ve které vybere ty státy, ve kterých má o udělení patentu zájem. To pro zájemce představuje finanční, časové a administrativní úspory, neboť odpadá nutnost překladu velkého množství přihlášek do jednotlivých jazyků a jejich přizpůsobování odlišným národním požadavkům

[76] Cena za patent se pohybovala v návrhu okolo 30 tisíc eur a celá procedura přihlášení trvala 4 roky.

6.3.JINÉ MOŽNOSTI OCHRANY POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Další možností, kterou autorovi právní řád nabízí, je využití ochrany počítačového programu pomocí ochranné známky. Ochranou známkou může být za podmínek stanovených zákonem č. 441/2003 Sb. o ochranných známkách jakékoliv označení schopné grafického znázornění, tedy zejména slova, včetně osobních jmen, dále barvy, kresby, písmena, číslice, tvary výrobků nebo jejich obal, za předpokladu, že toto označení je způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb osoby jiné.

Ochranná známka tedy slouží k odlišení zboží nebo služby na trhu a tím zákazníkovi napomáhá k jednoznačné identifikaci vlastníka známky. Pro autora počítačového programu tak ochranná známka představuje výborný nástroj proti konkurenci, neboť zákazník často vybírá produkt, v našem případě počítačový program, podle jména nebo značky, kterou již zná a nebo s kterou už má někdo z jeho okolí pozitivní zkušenosti. Ochranná známka tak má už ve fázi samotného vývoje počítačového programu velkou váhu a největší světoví výrobci počítačových programů tak tento důležitý způsob ochrany nenechávají bez povšimnutí.

Na území České republiky požívají ochrany jak známky národní, tak i mezinárodní ochranné známky dle Madridské dohody[77] a ochranné známky Společenství[78]. Stranou nezůstávají ani všeobecně známé známky, kterými lze chápat známky, které svou ochranu získaly nikoli zápisem do rejstříku, ale získáním své všeobecné známosti.

Ochranu počítačových programů nelze vyloučit ani právem proti nekalé soutěži podle ustanovení § 44 a násl. ObchZ. Nekalou soutěží je takové jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. U softwaru přichází do úvahy klamavé označení zboží a služeb, jež ve spotřebiteli vyvolává mylnou představu o nějaké skutečnosti, která zvýhodní některého ze soutěžitelů. Může jím být i označení (nejen na výrobku, ale i na letácích, na billboardech, v katalogu, apod.), které vyvolává představu o zvláštních vlastnostech díla, či nebezpečí záměny a parazitování na pověsti autora počítačového programu.

[77] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 248/1996 Sb., o přístupu k Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek.
[78] Nařízení Rady 40/94/ES o ochranné známce společenství.

Obdobnou podpůrnou formu ochrany lze spatřovat i prostřednictvím ochrany obchodního tajemství ve smyslu ustanovení § 17 a násl. ObchZ. Obchodní tajemství tvoří jisté kvalifikované hodnoty, které souvisejí s podnikem a mají alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu.

Pojem obchodní tajemství tak zahrnuje nejen obchodní tajemství jako takové, ale i výrobní a technické tajemství. Ten, kdo provozuje podnik, na který se obchodní tajemství vztahuje, má výlučné právo tímto tajemstvím nakládat, zejména udělit svolení k jeho užití a stanovit podmínky takovéhoto užití. Vychází se z předpokladu, že skutečnosti tvořící obchodní tajemství mají určitou majetkovou, byť i třeba potenciální, hodnotu a v obchodních kruzích nejsou proto veřejně běžně dostupné. Vlastník tak má zájem na jejich utajení a toto utajení i odpovídajícím způsobem zajišťuje. Takto lze chránit i teoretický princip, návod či unikátní nebo jedinečný postup, na jehož základě lze vytvořit specifický počítačový program a označit ho jako know-how[79].

[79] Know-how je jinou majetkovou hodnotou ve smyslu § 118 ObčZ a tudíž i způsobilou součástí podniku ve smyslu § 5 ObchZ.

7.MOŽNOSTI POSTIHU NEOPRÁVNĚNÉHO UŽITÍ POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU PODLE AUTORSKÉHO PRÁVA

Ochrana neoprávněného užití počítačových programů a ostatních děl není jen záležitostí autorů samotných, ale pro svůj společenský význam má své místo i ve veřejném právu. Porušování autorského práva tak nevyvolává účinky jen v rovině občanského práva procesního, nýbrž i účinky v rovině trestního zákona č. 140/1961 Sb. a donedávna i v rovině zákona o přestupcích č. 200/1990 Sb. ČNR.

Novela autorského zákona č. 216/2006 Sb. vyjmula úpravu autorskoprávních přestupků z § 32 odst.1 písm. a) zákona o přestupcích. Upravená definice tohoto paragrafu se dostala přímo do textu autorského zákona pod §105a AutZ a nově též jako tzv. jiný správní delikt pod § 105b AutZ.

§ 105a Přestupky

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

a) neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi,

b) neoprávněně zasahuje do práva autorského způsobem uvedeným v § 43 odst. 1 nebo 2 anebo v § 44 odst. 1, nebo

c) jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost podle § 24 odst. 6.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 150 000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) pokutu do 100 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. c) pokutu do 50 000 Kč.

Podle výkladu smyslu zákona o přestupcích se za přestupek považuje zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích a nebo jiném zákoně. To platí v případě, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů, nebo trestný čin. K odpovědnosti za přestupek přitom stačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

§ 105b Správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob

(1) Právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí správního deliktu tím, že

a) neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi,

b) neoprávněně zasahuje do práva autorského způsobem uvedeným v § 43 odst. 1 nebo 2 anebo v § 44 odst. 1, nebo

c) jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost podle § 24 odst. 6.

(2) Za správní delikt podle odstavce 1 písm. a) se uloží pokuta do 150 000 Kč, za správní delikt podle odstavce 1 písm. b) pokuta do 100 000 Kč a za správní delikt podle odstavce 1 písm. c) pokuta do 50 000 Kč.

V případě správních deliktů právnických a podnikajících fyzických osob můžeme mluvit o tzv. jiných správních deliktech. Jedná se o obdobu přestupku, ale právní úprava není zcela shodná, neboť chybí společný procesní podklad a delikventům nejsou zajištěna taková procesní práva.

Důležitým aspektem odpovědnosti za jiné správní delikty je to, že právnické osoby a fyzické osoby podnikající mají tzv. objektivní odpovědnost, tj. odpovídají bez ohledu na zavinění i za protiprávní stav, který při výkonu jejich činnosti nastal. Zákonodárce však v tomto případě stanovil v případě právnické osoby možnost se z této odpovědnosti vyvinit, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby toto porušení nenastalo[80].

[80] § 105c odst.1 AutZ

8.MOŽNOSTI POSTIHU NEOPRÁVNĚNÉHO UŽITÍ POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU PODLE TRESTNÍHO PRÁVA

Abychom správně určili stupeň závažnosti porušení práva, je nutno kvalifikovat míru tohoto skutku podle vnitrostátního práva. To nastává v případě, kdy je skutek vnitrostátním právem kvalifikován jako trestný. Dalším kritériem je vymezení subjektu deliktu, tedy zda jím může být každý nebo jen omezený okruh osob, a jestli je chráněný zájem všeobecné či jen partikulární povahy, a jak je porušení chráněného zájmu závažné. Třetím kritériem je přísnost sankce - pokud je jí odnětí svobody, pak jde o trestný čin.

Podle § 3 trestního zákona (č. 140/1961 Sb., dále jen „TZ") je trestný čin pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomtéž zákoně. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou[81]. U osoby pachatele je na místě zkoumat osobní a profesní postavení, chování před činem i po něm, postoj pachatele k trestnému činu apod. V případě pohnutky půjde především o to, z jakého důvodu pachatel delikt porušení autorského práva spáchal. Může jít pouze o neochotu platit za počítačové programy, snahu způsobit škodu a nebo v neposlední řadě třeba i o přímý majetkový prospěch. Zákon však nikde nespecifikuje, jakým způsobem se z těchto faktorů stupeň nebezpečnosti odvozuje, například které osoby pachatelů nebo pohnutky společenskou nebezpečnost zvyšují nebo snižují.

K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Pokud stupeň nebezpečnosti je nepatrný, nejedná se o trestný čin, ale může se stále ještě jednat o přestupek. V případě, že orgány činné v trestním řízení v některé jeho fázi dojdou k závěru, že jde spíše o přestupek než o trestný čin, postoupí věc dle trestního řádu příslušným orgánům k projednání jako přestupek.

To je zpravidla možné v případě neúmyslného jednání nebo v případě méně závažných neoprávněných zásahů do práva autorského.

[81] Jelínek J.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Linde, 2004

Trestněprávní problematika porušování autorského práva je upravena v části druhé trestního zákona v § 152 TZ., jenž patří mezi trestné činy hospodářské.

§ 152 Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

(1) Kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch, nebo

b) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.

Ustanovení § 152 je trestněprávní normou s blanketní dispozicí, která odkazuje na AutZ. Z hlediska posouzení jednání pachatele tohoto trestného činu tak platí, že neznalost AutZ ho neomlouvá[82]. Zákon nepřipouští zavinění z nedbalosti, a proto se lze spáchání trestného činu dopustit pouze úmyslně. Text paragrafu nerozlišuje, zda dochází k neoprávněnému užívání počítačového programu nebo k šíření jeho nelegální rozmnoženiny, postačující je neoprávněný zásah do práv autora. Obecně však jako trestný čin dle § 152 TZ[83] budou stíhána taková porušení autorského práva, kdy dochází k nelegálnímu zhotovování většího množství rozmnoženiny počítačového programu a následnému komerčnímu[84] prodeji za účelem majetkového prospěchu[85]. Tato činnost může naplnit i skutkovou podstatu dalšího trestného činu, a to trestného činu neoprávněného podnikání podle § 118 TZ.

[82] Novotný, F., Růžička, M. a kol.: Trestní kodexy – trestní zákon a trestní řád a související předpisy, Praha, 2002

[83] Rozhodnutí Okresního soudu ve Znojmě ("obalycd.cz") ze dne 24.7.2002 ve věci trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152 odst. 1 tr. zákona

[84] Smejkal, V. a kol. Právo informačních a telekomunikačních systémů. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, str. 723

[85] Matějka, M.,: Počítačová kriminalita. Praha, Computer Press, 2002

Kromě neoprávněného porušování autorských práv dochází v souvislosti s počítačovými programy k dalšímu trestněprávně relevantnímu jednání. K této činnosti lze zařadit například vytváření a aplikování programů k překonávání účinných technických prostředků, neboli cracků. V tomto případě pak může být možné použít program bez platné licence a tím dochází k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu.

Dále tak lze chápat takové jednání, které umožní pachateli volnou dispozici s nosičem informací a využití informačního obsahu. K tomu nemusí nutně dojít fyzickou účastí u nosiče informací, ale také přístupem přes internet. Poškození a zneužití záznamu na nosiči upravuje § 257a TZ. Z tohoto ustanovení vyplývá, že jedním ze zákonných znaků trestného činu je zvláštní úmysl pachatele, který musí směřovat k tomu, aby jinému byla způsobena škoda nebo jiná újma, nebo k tomu, aby pachatel získal pro sebe nebo pro jiného neoprávněný prospěch.

V situacích, kdy je rozmnožovaný program vydáván za originální a je chráněn odpovídajícím způsobem podle zákona, dochází k naplnění skutkové podstaty trestného činu § 150 TZ - Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu. V případě, že počítačový program požívá ochranu vyplývající z průmyslových práv, je možné při padělání aplikovat i § 151 TZ.

K odhalování neoprávněného užití softwaru dochází na základě informací, které příslušné orgány získají na základě oznámení, nebo v případě důvodného podezření zahájí řízení z moci úřední. V řadě případů je porušování autorských práv odhaleno v rámci šetření jiné trestné činnosti.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zhodnotit právní úpravu v souvislosti s neoprávněným užitím počítačového programu, což se i přes značnou komplikovanost matérie nakonec podařilo. Ze zpracovaných informací vyplývá, že problematika zasahuje do řady jiných oblastí práva, než jen do práva autorského. Vzhledem k masivnímu rozšíření výpočetní techniky a značnému rozvoji počítačových sítí je možné očekávat nárůst neoprávněného užití počítačových programů, přestože v minulých letech tento trend spíše stagnoval. To ovšem neznamená, že by se autoři a jiné oprávněné osoby měli obávat toho, že jejich práva nebudou dostatečně chráněna, neboť tento stav vytváří stálý tlak na platnou právní úpravu.

Z diplomové práce je také zřejmé, jak právní úprava autorského zákona v současnosti odpovídá evropským směrnicím a dostává tak komunitární rozměr. To z něj dělá moderní a kvalitní právní předpis, i když určité drobné nedostatky lze stále vysledovat. Námětem k diskuzi a případné úpravě se mi jeví dlouhá doba trvání majetkových práv a otázka patentovatelnosti softwaru. Stejně tak by stálo za úvahu stanovení odpovídajícího rámce a výše paušálních odměn v souvislosti s přístroji k zhotovování rozmnoženin a nenahraných nosičů záznamů u zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu - výše odměny lze stanovit přímo zákonem a určením procentuální sazby z prodejní ceny.

Kladně lze hodnotit novelizovanou právní úpravu zakotvením možnosti podání návrhu na uzavření licenční smlouvy a právní ochranu účinných technických prostředků. Došlo tak k napravení některých drobných nesrovnalostí, které se projevily během aplikace autorského zákona v minulých letech. Celkově by tak měl modernizovaný zákon usnadnit vymahatelnost autorského práva a práv souvisejících, umožnit důslednější dohled nad užitím počítačových programů a nastavit podmínky užití díla lépe než doposud.

Uvědomuji si ovšem, že jde o složitější problematiku, a to zdaleka nikoliv pouze právní, ale i ekonomickou, kterou nelze řešit bez pečlivého uvážení možných negativních důsledků pro autory v budoucnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bainbridge, D., Introduction to Computer Law, Fifth edition, Longman, 2004

Čermák, J.: Internet a autorské právo, Praha, Linde Praha a. s., 2001

Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví, Praha, Linde, 2004

Doseděl, T.: Počítačová bezpečnost a ochrana dat, Praha, Computer Press, 2004

Chaloupková, H., Svobodová, H., Holý, P.: Autorský zákon – komentář, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2001

Gregušová, D.: Počítačový program a právo, Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1999

Horáček, R.: Práva na označení (zákon o ochranných známkách a zákon o ochraně označení původu a zeměpisných označení): komentář. 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 2004

Jelínek J.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Linde, 2004

Knap, K.: Práva k nehmotným statkům. 1. vydání, Praha, Codex, 1994

Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, Praha, ASPI, 2002

Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová,V.: Autorský zákon a předpisy související - komentář. Praha: Linde Praha, 2005

Matejka, J., Čermák. J.: Odpovědnost poskytovatelů volného prostoru na Internetu za cizí obsah, Právník č.11\2001, s.1108 – 1145

Matějka, M.,: Počítačová kriminalita. Praha, Computer Press, 2002

Nesnídal, J., Marek, K., Pokorná, J., Pohl, T., Vích, J.: Lexikon - obchodní právo, vydání druhé, rozšířené, Ostrava, Nakladatelství Jiří Motloch – Sagit, 2001

Novotný, F., Růžička, M. a kol.: Trestní kodexy – trestní zákon a trestní řád a související předpisy (komentář), Praha, Eurounion s. r. o., 2002

Prosise, Ch., Mandia, K.: Počítačový útok Detekce, obrana a okamžitá náprava. Praha, Computer Press, 2002

Slováková, Zuzana: Průmyslové vlastnictví, Praha, LexisNexis CZ, 2006

Smejkal, V., Sokol, T., Vlček, M.: Počítačové právo. Praha, C.H.Beck 1995

Smejkal, V.: Internet a §§§. 2. aktualiz. a rozš. Vydání, Praha, Grada Publishing, 2001

Smejkal, V. a kol.: Právo informačních a telekomunikačních systémů, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2004

Telec, I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně, Doplněk, 2002

Telec, I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví – Dodatek o právu k počítačovým programům, 1. vydání, Brno, Doplněk, 2002

Wellens, K. C., Borchardt, G. M. Soft Law in the European Community,. ELRev, 1989

Seznam použité elektronické literatury:

Internetové stránka portálu EU : http://europa.eu/index_cs.htm

Internetové stránka o GNU : http://www.gnu.org

Internetové stránka UPV : http://www.upv.cz

Internetové stránka právního informačního systému ASPI http://www.aspi.cz/

Internetové stránka EPO : http://www.european-patent-office.org/index.en.php

Internetové stránka MV ČR : http://www.mvcr.cz

Internetová stránka SCZ: http://www.slovnik-cizich-slov.cz/

Internetové stránka Eprávo: http://www.epravo.cz/

Internetové stránka otevřené encyklopedie: http://wikipedia.org/

Internetová stránka EFF: http://www.eff.org

Seznam použitých právních předpisů:

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění

Zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění

Zákon č.527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, v platném znění

Zákon č. 173/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin a o změně některých zákonů, v platném znění

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, v platném znění

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění

Zákon č. 13/1993 Sb., Celní zákon, v platném znění

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb., o přijetí Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 248/1996 Sb., o přístupu k Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb., o přistoupení ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.m.s., o přístupu ČR k Evropské patentové úmluvě

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o udělování evropských patentů (Evropská patentová úmluva)

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 69/1975 Sb., o Úmluvě o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 192/1964 Sb. , o Mezinárodní úmluvě o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 69/1975 Sb., o Úmluvě o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví

Seznam použitých zkratek:

AutZ - Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

BSD - Berkeley Software Distribution

CD – Compact Disc

ČNR - Česká národní rada

DRM - Digital Rights Management

DVD - Digital Video Disc

EHS - Evropské hospodářské společenství

EPO - European Patent Office (Evropská patentová organizace)

ES - Evropské společenství

EU - Evropská unie

GNU-GPL - GNU General Public License

LZPS - Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ - Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ - Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OHIM - The Office of Harmonization for the Internal Market (Úřad pro harmonizaci ve vnitřním trhu)

OSŘ - Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

P2P – peer-to-peer

TRIPS - Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, publikovaná ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO)

TZ - Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

WIPO - World Intellectual Property Organization (Světová organizace duševního vlastnictví)